

T.C.
İSTANBUL NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL VE MODA TASARIMI ANASANAT DALI
TEKSTİL VE MODA TASARIMI (TEZLİ) YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

OP ART SANAT AKIMININ DENİM KUMAŞ İLE GİYSİ
TASARIMINDA KULLANILMASI

Selda BAYCAN

Yüksek Lisans Tezi

OP ART SANAT AKIMININ DENİM KUMAŞ İLE GİYSİ
TASARIMINDA KULLANILMASI

Selda BAYCAN

T.C.
İstanbul Nişantaşı Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı
Tekstil ve Moda Tasarımı (Tezli) Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

ORCID ID: 0000-0003-1941-3908

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Cantürk ÖZ

İstanbul
Ağustos 2023

KABUL VE ONAY

Selda BAYCAN tarafından hazırlanan “Op Art Sanat Akımının Denim Kumaş Giysi ile Tasarımında Kullanılması” başlıklı bu çalışma, 16 Ağustos 2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi: **Dr. Öğr. Üyesi Nursen GEYİK DEĞERLİ** _____
İstanbul Nişantaşı Üniversitesi

Jüri Üyesi: **Doç. Dr. Çimen BAYBURTLU** _____
Marmara Üniversitesi

Tez Danışmanı: **Dr. Öğr. Üyesi Cantürk ÖZ** _____
İstanbul Nişantaşı Üniversitesi

Jüri tarafından kabul edilen bu çalışmanın Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Enstitü Yönetim Kurulu;

Karar Tarihi :

Karar Numarası :

Dr. Öğr. Üyesi Hazar DÖRDÜNCÜ
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını tezimin/projemin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

16.08 2023

Selda BAYCAN

SAVUNMA ÖNCESİ ONAYLAR

BENZERLİK ONAYI		
Başlık	OP ART SANAT AKIMININ DENİM KUMAŞ İLE GIYSİ TASARIMINDA KULLANILMASI	
Savunma Tarihi	16.08.2023	
Sayfa Sayısı	91-76	
Benzerlik Yüzdesi (%)	18	
Benzerlik Yüzdesi (%) (Kaynakça Hariç)	10	
Taranan Program	Turnitin	
<p>Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın kapak sayfası, giriş, özet, ana bölümler ve sonuç kısımlarından oluşan çalışmam için şahsım ve tez danışmanım/Enstitü Sorumlusu tarafından intihal tespit programında taraması yapılmıştır. Tez Danışmanımın gözetiminde tamamladığım çalışmamın azami benzerlik oranlarına göre intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p>		
Öğrenci Selda BAYCAN	Danışman Dr. Öğr. Üyesi Cantürk ÖZ	Enstitü Sorumlusu

TEZDEN ÇIKARILAN YAYIN		
Yayın Künyesi	Baycan, S. (2023). Op Art sanat akımının denim kumaş ile giysi tasarımında kullanılması. <i>International Social Sciences Studies Journal</i> .	
Yayın Türü	☐ Ulusal Hakemli Dergide Makale ☒ Uluslararası Hakemli Dergide Makale ☐ Ulusal Kongre/Sempozyumda Bildiri ☐ Uluslararası Kongre Sempozyumda Bildiri	
	Enstitü Sekreteri	

TEŞEKKÜR

Çalışma sürecinde her türlü yol gösterici olan, olumlu tavrıyla beni cesaretlendiren, bilgi birikimiyle çalıőmama farklı açıdan bakmamı sağlayan beraber çalıőmaktan ve her zaman öğrencisi olmaktan gurur duyduğum değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Cantürk Öz'e sonsuz teşekkür ederim.

Tüm hayatımda boyunca benim yanımda olan, aldığım kararları her zaman destekleyen, sadece bu çalışma sürecinde değil tüm hayatımda boyunca beni cesaretlendiren ve moral veren rahmetli babam Mehmet Ali Baycan'a annem Suzan Baycan'a kardeőim Cafer Tayyar Baycan'a sonsuz őükranlarımı sunar ve teşekkür ederim.

Selda BAYCAN

Ağustos, 2023

ÖZET

Selda BAYCAN

Op Art Sanat Akımının Denim ile Giysi Tasarımında Kullanılması

Yüksek Lisans Tezi

İstanbul, 2023

İlk kez 1964 yılında Times dergisinde yer alan bir makalede “sanat” olarak tanımlanan Optik Sanat (Op Art), 20.yy’ın soyut sanat akımlarından biridir. İki boyutlu bir yüzeyde üç boyut etkisine ulaşarak algıda yanılsama yaratan bu akım, 1960’ların ortalarından itibaren uluslararası düzeyde ilgi görmüştür. Soyut resimden türeyen Op art; video, grafik, heykel ve mimarlığın yanı sıra moda tasarımı gibi optik etkileri keşfederek kullanan alanlar için de önemli bir hareket olmuştur. Op art fiziksel ve psikolojik olarak etkiliyor. Op Sanat eserleri, görsel ikilikten yararlanarak retinayı güçlü biçimde etkilemekte ve optik yanılsama yoluyla titreşim, yanıp sönme ve hareket duygusu yaratmaktadır. Moda tasarım alanında Op art tarzının görsel etkisi, özenli el yapımı teknikler, denim ile yüksek teknoloji esaslı kumaşlar ve hassas terziliğin bir kombinasyonunu barındırmaktadır. Bu çalışmada Op Art sanat hareketinin etkileri, öncüleri ve örnekleri incelenmiş olup, ayrıca tasarımcılar ve moda trendlerini takip edenler için yerel ve uluslararası pazara yardımcı olmak adına denim kumaş özelinde optik illüzyon tekniği uygulanan özgün tasarım örnekleri geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Op art, sanat, denim, hassas terzilik.

ABSTRACT

Selda Baycan

Using Op Art Movement in Clothing Design with Denim Fabric

Master's Thesis

İstanbul, 2023

Op Art, defined as “art” for the first time in an article in the Times magazine in 1964, is one of the abstract art movements of the 20th century. This movement, which creates an illusion of perception by achieving the effect of three necks on a two-dimensional surface, has attracted international attention since the 1960s. Op art, which derives from abstract painting, has been an important movement for fields that explore and use optical effects such as fashion design as well as video, graphics, sculpture, and architecture. Op art changes physically and psychologically. Op Artworks utilize visual duality to strongly influence the retina and create a sense of vibration, flashing and movement through optical illusion. The visual effect of Op art style in the field of fashion design includes a content of production handmade techniques, denim and high-tech based fabrics and delicate tailoring. The final effect is refreshingly minimalist. The effects, pioneers and examples of the Op Art art movement with these influences are examined, and unique design examples are given, in which optical illusion technique is applied specifically to denim fabric in order to help the local and international market for protectors and fashion trends.

Keywords

Op art, art, denim, precision tailoring.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
ETİK BEYAN	ii
BİLDİRİM	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: OP ART SANAT AKIMI	2
1.1. Op Art'ın Tarihçesi	2
1.1.1. Optik İllüzyon	4
1.1.2. Op Art Sanat Akımın Özellikleri	5
1.2. Op Art Sanatçılar	6
1.2.1. Bridget Riley	7
1.2.2. Victor Vasarely	8
1.2.3. Josef Albers	10
1.2.4. Carlos Cruz Diez	11
1.3. Op Art'ın Yansıdığı Alanlar	13
1.4. Op Art ve mimari	14
İKİNCİ BÖLÜM: TASARIMI ve OP ART İLİŞKİSİ	17
2.1. Moda Tasarımında Op Art Sanatının Etkileri	17
2.2. Op Art Sanatı ile İlgilenen Moda Tasarımları	19
2.2.1. Emilio Pucci	19
2.2.2. Marc Jacobs	20
2.2.3. Rei Kawakubo	22
2.2.4. Gareth Pugh	23
2.2.5. Alexander McQueen	23
2.2.6. Louis Vuitton	24
2.2.7. Dries Van Noten	25

2.2.8. Junya Watanabe.....	25
2.2.9. Valentino.....	26
2.2.10. Issey Miyake.....	27
2.2.11. Jean Paul Gaultier Haute Couture.....	27
2.3.Op Art ve Tekstil.....	28
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: DENİM KUMAŞ ve MODA TASARIMI.....	31
3.1. Denim Kumaşın Tarihçesi.....	34
3.2. Denim Kumaşın Önemi.....	35
3.2.1. Denim Kumaşın Türleri.....	36
3.2.2. Denim Kumaş Üretiminde Dijital Baskı.....	37
3.2.3. Denim Giysilerin Baskısı.....	38
3.3. Denim Baskı Teknikleri.....	39
3.3.1. Denim Üzerine Dijital Baskı.....	39
3.4. Denim Kumaşın Çevre Üzerindeki Etkileri.....	40
3.4.1. Taşlama Yöntemleri.....	40
3.4.2. Boyama Yöntemleri.....	40
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: OP ART SANAT AKIMI VE DENİM KUMAŞI İLE BİR KOLEKSİYON GELİŞTİRME.....	42
BEŞİNCİ BÖLÜM: BULGULAR.....	46
SONUÇ.....	71
KAYNAKLAR.....	73

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Denim Üretim Yolculuğu.....	31
Tablo 2. Denim Giyim Aşamaları.....	33
Tablo 3. Denim Aksesuar Aşamaları.....	33
Tablo 4. Denim Türleri.....	36
Tablo 5. Tasarım ve Üretim Süreçleri.....	41
Tablo 6. Kesik Denemeler	49
Tablo 7. Dikiş Denemeler.....	51
Tablo 8. Baskı Denemeler.....	53

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Victor Vasarely, Zebra, 1937.....	3
Şekil 2. Duyarlı Göz.....	4
Şekil 3. Fire, 1964.....	6
Şekil 4. Current Tablo.....	6
Şekil 5. Fragment 3, Bridget Riley.....	7
Şekil 6. Fragment 3, Bridget Riley.....	8
Şekil 7. Victor Vasarely Bika-Nb.....	9
Şekil 8. Victor Vasarely Kat-Tuz.....	9
Şekil 9. Victor Vasarely Pal-5.....	10
Şekil 10. Josef Albers 1888 – 1976 Meydana Saygı.....	11
Şekil 11. Josef Albers 1888 – Black And White.....	11
Şekil 12. Chromo-İnterference Mecanique / Carlos Cruz-Diez.....	12
Şekil 13. Physichromie Panam /Carlos Cruz-Diez.....	12
Şekil 14. Physichromie UBS Rouge / Carlos Cruz-Diez.....	12
Şekil 15. Op Art Tasarımlı Çekmece.....	13
Şekil 16. Bamboozle Şarap Şişeleri.....	14
Şekil 17. Vasarely, Victor: Sign Sculpture Heykeli.....	14
Şekil 18. Rachel Raymond Evi.....	15
Şekil 19. Avustralya Gümrük Hizmetleri binası.....	15
Şekil 20. Stockholm, İsveç.....	16
Şekil 21. Vogue 1965 Eylül dergi kapağı.....	17
Şekil 22. Optik Efektler.....	18
Şekil 23. Optical Art.....	19
Şekil 24. Emilio Pucci Fall 2015 Ready to Wear.....	20
Şekil 25. Pleionne F /Victor Vasarely.....	20
Şekil 26. Marc Jacobs S/S 16.....	21
Şekil 27. Marc Jacobs S/S 17.....	24
Şekil 28. Rie Kawukubo, S/S01.....	22
Şekil 29. Gareth Pugh, S/S07.....	23
Şekil 30. Alexander McQueen, A/W09.....	24
Şekil 31. Louis Vuitton, S/S13.....	26
Şekil 32. Dries Van Noten, A/W14.....	25

Şekil 33. Junya Watanabe, S/S15.....	26
Şekil 34. Valentino, Y/Y15	26
Şekil 35. Issey Miyake, Y/G16	27
Şekil 36. Jean Paul Gaultier Haute Couture, S/S18	28
Şekil 37. Issey Miyake Fall 2019	28
Şekil 38. Balmain Spring 2020	29
Şekil 39. Valentino Fall/Winter 2021-2022	29
Şekil 40. Valentino Fall/Winter 2020	30
Şekil 41. Optik Görsel Dil	30
Şekil 42. Op Art İşleme.....	30
Şekil 43. Denim.....	32
Şekil 44. Denim Üretim Süreci.....	32
Şekil 45. Denim Trençkot	34
Şekil 46. Denim Renkleri	34
Şekil 47. Denim Streç Kotlar	35
Şekil 48. Denim Streç Kot	36
Şekil 49. Digital Baskı	38
Şekil 50. Op Art Denim İlham Panosu	46
Şekil 51. Op Art Müşteri Panosu	47
Şekil 52. Tekstil ve Malzeme Panosu	48
Şekil 53 Koleksiyon Sıralama.....	54
Şekil 54. Çeşitlilik Planı.....	54
Şekil 55. Modelden Model Geliştirme.....	55
Şekil 56. Koleksiyonun Seçilen Modeller.....	56
Şekil 57. Kombin Panosu-1.....	57
Şekil 58. Kombin Panosu-2.....	58
Şekil 59. Kombin Panosu-3.....	59
Şekil 60. Kombin Panosu-4.....	60
Şekil 61. Kombin Panosu-5.....	61
Şekil 62. Kombin Panosu-6.....	62
Şekil 63. Teknik Föy-1.....	62
Şekil 64. Teknik Föy-2.....	63
Şekil 65. Teknik Föy-3.....	63
Şekil 66. Model 1 Kalıp Hazırlama ve Kesim İşlemleri	64

Şekil 67. Model 1 Kalıbın Kumaşa Uygulanması ve Kumaş Kesim.....	64
Şekil 68. Model 1 Dikim İşlemi	65
Şekil 69. Model 1 Baskı Çalışma İşlemi.....	65
Şekil 70. Model 2 Kalıp Hazırlama ve Kesim İşlemi.....	66
Şekil 71. Model 2 Kalıbın Kumaşa Uygulanması ve Kumaş Kesim	66
Şekil 72. Model 2 Dikiş İşlemleri.....	67
Şekil 73. Model 2 Süsleme İşlemi	67
Şekil 74. Bitmiş Ürün Elbise.....	68
Şekil 75. Bitmiş Ürün Etek ve Crop Bluz	69
Şekil 76. Bitmiş Ürün Gömlek ve Şort.....	70

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltma	Açıklama
OP ART	Optik Sanat
ITKIB	İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birliği
IHKIP	İstanbul Hazır Giyim İhracatçıları Birliği
TTSD	Türkiye Tekstil Terbiye Sanayicileri Derneği
GRS	Küresel Geri Dönüşüm Standardı
WHO	Dünya Sağlık Örgütü
TİM	Türkiye İhracatlar Meclisi
DEİK	Dış Ekonomi İlişkiler Kurulu
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi

GİRİŞ

Psikolojide Gestalt Kuramına göre bütün, parçaların toplamından farklı bir anlam içerir. Dolayısıyla birey, bütünü parçalarına ayırarak değil bütünsellik içinde algılar. Bu bağlamda Op Art, “bireyin algısının sanat üzerindeki etkisi” şeklinde tanımlanabilir bir kavram olarak karşımıza çıkar. Op Art, izleyiciyi dikkatli olmaya ve sorgulamaya iten sanat yapıtları oluşturur.

Bir kültür mirası olan sanatın tarih boyunca toplumları etkilediği hatta yönlendirdiği bilinmektedir. Moda ise zamansal bir kavram olmakla birlikte, bireylerin sadece giyim tarzını değil genel davranışlarını da etkileyen bir olgudur ve birçok sanat dalını hem içerip hem de etkilediği için toplumsal beğeniye yönlendirir.

1960’lı yıllarda popüler bir akım olarak karşımıza çıkan Op Art; savaş sonrası toplumun zenginliğini yansıtan, popüler kültüre damgasını vuran soyut bir sanat hareketidir. Optik yanılsama ile oluşturulan bu sanat yapıtlarına Op Art adını, Optical Art kelimelerine atıf yaparak Amerikan basını vermiştir. Genel olarak soyut geometrik düzenlemeler kullanılan bu akımda eserler çoğunlukla siyah-beyazdır. Akım, aksesuar ve dekorasyonda olduğu gibi giysi tasarımcılarını da etkilemiş, giysi modası için ilham kaynağı olmuştur.

Op Art’ın öncüleri Vasarely, Yaacov Agam ve Jesus Raphael Soto olup, hareketli ve kinetik sanat örnekleriyle yanılsama yaratmayı amaçladıkları görülebilir. Victor Vasarely, Kinetizmin ve Op Art akımının önemli temsilcisi yaptığının ressamlık değil, plastisyenlik olduğunu savunmuştur. Vasarely, biçimin ve rengin doğadan bağımsız özerk diliyle konuşmayı ilke edinmiştir (Uğur, 2019: 2).

Op Art, Amerikan sanatında belirginleştikten kısa süre sonra Avrupa’ya özellikle İngiltere’ye yayılmıştır.

Modayı etkileyen birçok alan bulunmaktadır. Sanat da bu alanlardan biridir ve modaya yön vermede etkili olmaktadır. Çalışmada Op Art sanat akımının sanatçıları ile aynı dönemdeki tasarımcıların giysilerindeki etkileşim görsellerle açıklanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM: OP ART SANAT AKIMI

Optik Sanat'ın kısaltması olan Op Art, 1960'larda popülerleşmeye başlamış optik yanılsamalar ve belirsizlikler içeren, nesnel olmayan bir soyut sanat tarzıdır. Op Art tekniği, biçim ve renklerin sistematik, geometrik ve kesin hatlarla kullanımıyla yapılır. Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa ve Güney Amerika'da kendine yer edinmiş uluslararası bir hareket olan Op Art; bir dizi sanatsal eğilim üretmiştir. Sanat hareketi çağrıştıran stil, genellikle kinetik sanatla da ilişkilendirilir. Geometrik formlar, çizgiler ve desenler, tamamen siyah ve beyaz veya zıt renkler kullanılmıştır.

“Op Art stilinde, akıllara durgunluk veren yeni görsel efektler üretmek için biçimsel ilişkilerin amaçlı manipülasyonu ile uğraşmıştır” (Fiksel, 2009: 43).

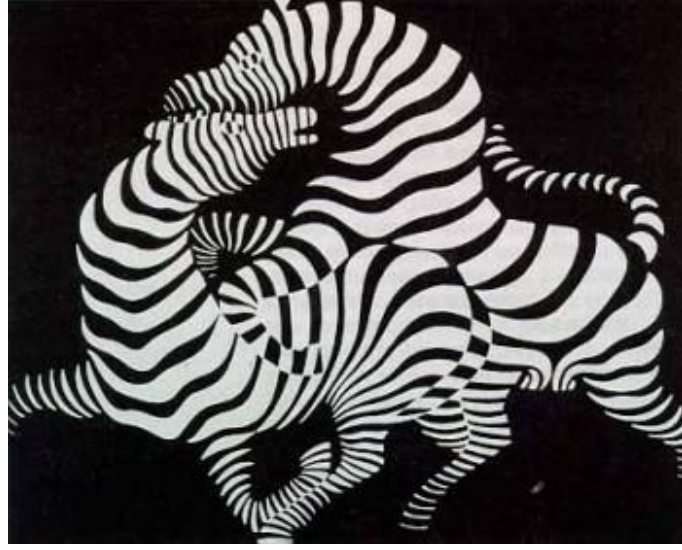
Biçim ve renklerin sistematik, geometrik ve kesin hatlarla kullanımı ile yapılan Op Art yapıtlarında etki, perspektif yanılsama ya da renksel gerilim aracılığı ile verilir.

“Gözleri yanıltan görsel efektler, izleyicinin gözlerini taklit eden bir desenle veya çizgileştirme tekniği ile elde edilebilir” (Uğur, 2019: 234).

1.1. Op Art'ın Tarihçesi

Op Art, zıt renkler ve geometrik formların oluşumuyla, gözde hareketlilik hissi oluşturan yanıltıcı optik illüzyonlar gerçekleştiren soyut sanat tarzıdır (Fogg, 2014: 363; Kaplan, 2012: 1). Op Art sanatı daha çok siyah ve beyaz renklerin bükülme şekli oluşumuyla üç boyutluluk yanılsama etkisi yaratmakta ve bilinçaltını etkilemektedir.

Op Art terimi ilk olarak Time Magazine'de 1964 yılında yayımlanan bir makalede kullanılmıştır. Op Art terimi 1960'larda yayılmasına rağmen Fransız-Macar ressam Victor Vasarely'in 1938 yılında yaptığı “Zebalar” tablosu (Şekil-1) akımın ilk örneklerinden kabul edilmektedir (Artland Magazine).

Şekil 1. Victor Vasarely, Zebra, 1937

(Kaynak: <https://www.wikiart.org/en/victor-vasarely/zebra-1937>)

Optik sanat hareketi 1965 yılında New York'taki Modern Sanat Müzesi'ndeki (MOMA) "The Responsive Eye" (Duyarlı Göz) isimli sergisi (Şekil-2) ile halka açılmıştır.

"Sergi uluslararası ilgi görmüş ve sergide bulunan yapıtlar algısal anlamda gözün yanılabilirdiğini, buna bağlı olarak idrak yeteneğinin nasıl etkilenebildiğini, anlam bulmanın değişimini sanat izleyicisine sunmuştur" (Tuğal, 2011: 97).

Sergi sonrası Op Art, kültür, estetik, reklam ve moda sektöründe oldukça etkili olmuş; Londra, Paris ve New York'ta on yıl boyunca ortaya çıkan yaşam tarzı dergileri tarafından desteklenmesiyle uluslararası bir fenomen haline gelmiştir.

Fütürizm ile de ilişkili bir akım olan Op Art, optik etkilere ilgi duyan dönem sanatçılarının teknoloji ve algı psikolojisindeki yeniliklerden ilham alarak oluşturdukları bir akımdır. Optik sanat hareketinin başlıca sanatçıları Victor Vasarely, Bridget Riley, Richard Anuszkiewicz, Larry Poons ve Jeffrey Steele'dir (Gezicioğlu ve Uslu, 2019: 2).

Şekil 2. Duyarlı Göz

(Kaynak: <https://theresponsivei.com/2015/02/16/what-is-the-responsive-eye/>)

1.1.1. Optik İllüzyon

Görsel yanılsama ya da optik illüzyon ışık, objenin rengi, deseni gibi faktör etkileriyle var olan görüntünün, beyinde görsel verilerin işlendiği merkeze iletilirken algılanan görüntüden farklı olması durumudur. Perspektifle başlayan yanılsama, optik yanılsamalara temel oluşturarak fizyolojik, psikolojik, bazen de mekânsal bağlantı oluşturabilmektedir.

Optik illüzyonlar objektif ve sübjektif olarak iki türdür. Objektif yanılsamalar çizgiler, kıvrımlar ve geometrik şekillerin algılanmasını içerir. Sübjektif yanılsamalar ise algı yetersizliği ve algılama farklılıklarından oluşan yanılsamalardır. Renk, form, doku ve görsel elemanlar, ışık-gölge gibi atmosferik olaylar ve bitki, toprak gibi mekânsal özellikler bu yetersizlik veya farklılıkların kaynağını oluşturur.

“Bununla birlikte, optik etkileri keşfetmeye yönelik sistematik yaklaşımı ve izleyicinin algısal tepkisine yaptığı vurgu, etkileşimli sanat ve diğer çağdaş uygulamalar için geniş kapsamlı sonuçlara sahiptir” (Freud, 1999: 126-127).

1.1.2. Op Art Sanat Akımının Özellikleri

Op Art sanat akımının özelliklerini Archer şu şekilde açıklamıştır:

“Hareket izlenimleri, titreşim ve üç boyutluluk, ardıl görüntüler, gizli görüntüler, hareli efektler ve daha fazlasıdır. Uyumsuz şekil-zemin ilişkilerini vurgulayarak izleyicinin hareket, derinlik ve biçim algısını bozan Op Art'ın en ikonik örnekleri, matematiksel hassasiyetle oluşturulmuş yüksek kontrastlı siyah-beyaz çizgi ve desenlere dayanmaktadır. Hareket öncelikle resimle ilişkilendirilirken, bir dizi sanatçı, özellikle çalışmaları Kinetik ve Op Art arasındaki çizgiyi aşarak, üç boyutlu medyada çalışmıştır” “Op Art görüntüleri, psychedelic 1960'larla eş anlamlı hale getirilmektedir” (Archer, 1993:76-77).

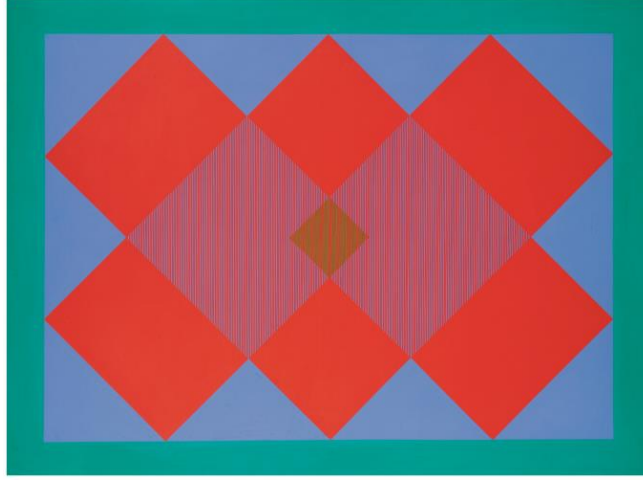
Algıda halüsinogen madde kullanımı ile aynı etkiyi yarattığına dair kabul ile Op Art ve Psychedelia eş anlamlı olarak yorumlanmaktadır. Psychedelia, 1960'lar Amerika'sında ortaya çıkan ve hızla Avrupa'ya yayılan özgürlükçü hareketin ve bu hareketle neredeyse eşdeğer olan halüsinogen madde kullanımındaki yaygınlığın ait olduğu akımın adıdır. Birçok sanat dalını ve toplumsal alt-kültürleri etkisi altına alan bu akım, özellikle psychedelic rock olarak popüler olmuştur.

Op Art akımının en önemli ve değişmez özelliğinin, sanatçının eserine resme başlamadan önce karar vermemesi olduğu söylenebilir. Tema olarak gündelik yaşam nesnelere, kitlesel medya ve ünlülerin simalarının kullanıldığı Op Art, gerçek ile görüntünün farkını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

“Çorba kutuları, çamaşır tozu, çizgi romanlar ve gazoz şişeleri gibi gündelik nesnelere kutularken, hareket sıradan şeyleri ikonlara dönüştürmüştür” (Fiksel, 2009: 432).

Sanat dünyasını derinden etkileyen Op Art akımı çoğu eleştirmenin “yüzeysel” olduğuna dair söylemleri ile 1970'lerde popülerliğini yitirmiştir. Bu konuda Fire'in açıklaması şöyledir:

“Tarzın ticari çekiciliği, kendisini eleştirenlere güven vermiş ve on yılın sonunda büyük ölçüde gözden düşmüştür” (Fire, 1964) (Şekil-3).

Şekil 3. Fire, 1964

(Kaynak: <https://www.sothebys.com/en/art-movements/op-art>)

1.2. Op Art Sanatçıları

Fransız-Macar ressam Victor Vasarely, genellikle Op Art hareketinin “dedesi/ kurucusu” olarak kabul edilmiştir. 1937 tarihli Zebra adlı tablosu üslubun en eski örneklerinden biridir ve uzamsal derinlikle ilgili zorlayıcı yanılsamaları Op sanatçılarının artışına neden olmuştur. Bunlardan en ünlüsü, “1964 tarihli *Current* adlı tablosu, titreşimsel hareketin önerisiyle canlı olarak MoMA'nın çığır açan sergisi *The Responsive Eye*'in katalog kapağını süsleyen İngiliz sanatçı Bridget Riley'dir” (Lee PM, 2001: 30).

Şekil 4. Current Tablo

(Kaynak: <https://www.artmajeur.com/affordableartumi/tr/artworks/10932559/current>)

Op Art terimi, çok sayıda sanatçının eserine esnek bir şekilde uygulanmıştır. Diğer uygulayıcılar arasında farklı optik efektler üretmek için zıt renkler kullanan Amerikalı sanatçılar Julian Stanczak ve Richard Anuszkiewicz vardır.

“Venezüella doğumlu Carlos Cruz-Diez aynı zamanda renk teorisi ve pratiğinde, hâre etkisine dayalı tablolar ve enstalasyonlar yaratan öncü bir isimdir. Jesus Rafael-Soto ise hem Kinetik hem de Op Art'ın önemli bir temsilcisidir” (Gezicioglu, ve Uslu, 2019: 1550).

Op Art hareketi aynı zamanda, etkileşimli labirentleri kullanmalarıyla tanınan op-to-kinetik sanatçılardan oluşan bir kolektif olan Paris merkezli işbirlikçi grup GRAV'a (Group de Recherche d'Art Visuel) ilham vermiştir.

1.2.1. Bridget Riley

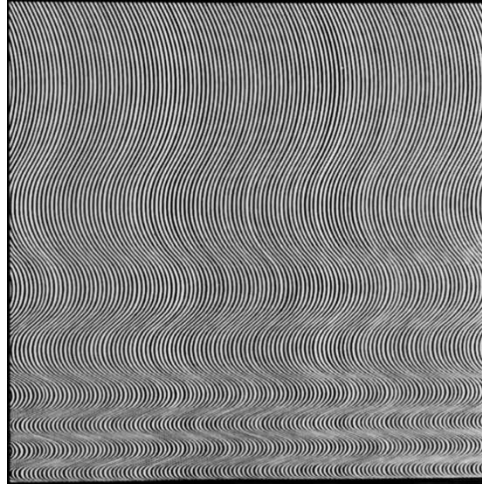
1931'de Londra, doğumlu olan Bridget Riley, Goldsmiths Koleji'nin ardından Royal College of Art'ta öğrenim görmüştür.

“Resimleri, New York'taki Modern Sanat Müzesi de dahil olmak üzere dünya çapındaki kurumlar tarafından toplanmaktadır” (Uğur, 2019: 234). Şekil-5'te Bridget Riley'in “Fragment” serisindeki yedi eserinden biri olan “Fragment 3” adlı eser gösterilmektedir.

Şekil 5. Fragment 3

(Kaynak: <https://www.myartbroker.com/artist-bridget-riley/series-fragment/artwork-fragment-3-signed-print>)

Şekil 6. Fragment 3

(Kaynak: <https://cdn.britannica.com/10/43710-050-89553A94/polyvinyl-acetate-paint-hardboard-Bridget-Riley-Tate-1963.jpg>)

1960'ların İngiliz sanatının bir simgesi olan Bridget Riley, dinamik siyah beyaz geometrik resimleriyle tanınmıştır. Zorlayıcı hareket, renk ve üç boyutluluk hissi uyandırmak için optik fenomenleri kullanan Riley'nin tuvaleri, yalnızca nasıl gördüğümüzü değil, aynı zamanda fenomenolojik görme deneyimini de sorgulamıştır.

“Fenomenoloji; insanların belirli bir fenomen veya kavramla ilgili anlayışlarını, duygularını, bakış açılarını ve algılarını ifade etmelerini sağlayan ve bu fenomeni nasıl deneyimlediklerini tanımlamak için kullanılan nitel bir araştırma yöntemidir” (Rose, Beeby ve Parker, 1995: 1124).

Riley'in geliştirdiği tasarımlar giyim, poster, tekstil ve diğer kitlesel pazar gereçlerinde kullanım için uygun olan tasarımlardır.

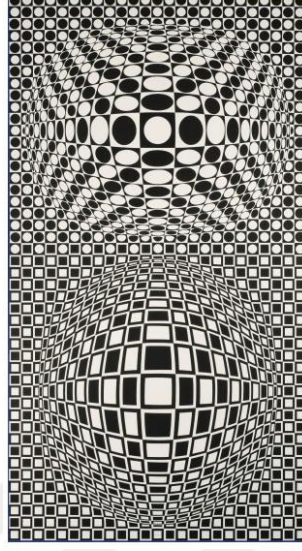
1.2.2. Victor Vasarely

1908'de Macaristan'da dünyaya gelen, asıl ismi Vásárely Gyözö olan Victor Vasarely, optik illüzyona dayalı bir stil olan Op Art'ın yaratıcısı olarak kabul edilmektedir.

Sanatçı soyutlamalarını sıklıkla matematiksel hesaplamalara ve bilimsel teorilere dayandırdığı için çalışmalarının çoğu modern teknolojik ilerlemeye yanıt olmuştur (Demir, 2020:58-59). Çalışmalarının enerji, uzay, madde, hareket ve zamanla doğrudan, görsel olarak algılanabilir bir ilişkisi olduğu düşünülmüştür.

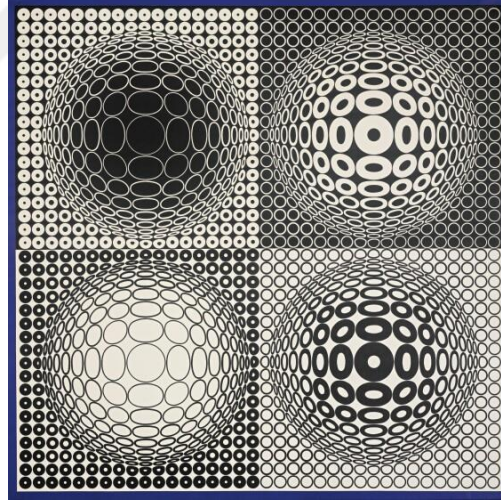
Hareketli heykel parçaları yaratarak “kinetik sanatın” ilk katılımcısı olmasına rağmen 1965'te New York Modern Sanat Müzesi'nde düzenlenen Duyarlı Göz Sergisi, bir Op

sanatçısı olarak önemini artırmıştır. Şekil-7-8 ve 9’da Victor Vasarely ’ye ait “Bika-Nb”, “Kat-Tuz”, “Pal-5” eserleri gösterilmektedir.

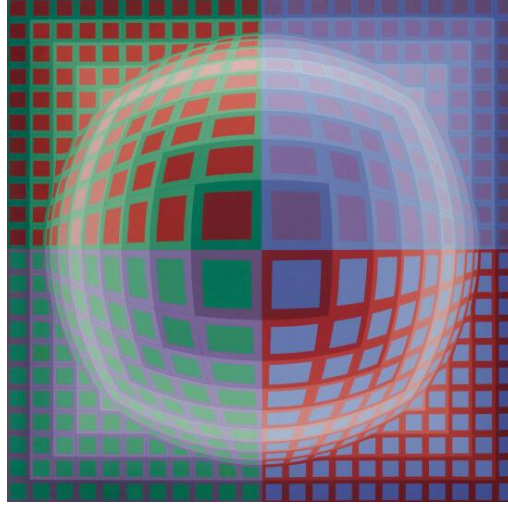
Şekil 7. Victor Vasarely Bika-Nb

(Kaynak: <https://www.sothebys.com/en/artists/victor-vasarely>)

Şekil 8. Victor Vasarely Kat-Tuz

(Kaynak: <https://www.sothebys.com/en/artists/victor-vasarely>)

Şekil 9. Victor Vasarely Pal-5

(Kaynak: <https://www.sothebys.com/en/auctions/ecatalogue/2010/the-bat-artventure-collection-formerly-known-as-the-peter-stuyvesant-collection-am1095/lot.9.html?locale=en>)

1.2.3. Josef Albers

Kasimir Malevich ve Piet Mondrian'ın yanı sıra “geometrik soyutlamanın” öncülerinden biri olan Josef Albers, renk teorisiyle gerçekleştirdiği çalışmalarla akımın en önemli sanatçılarından biri olarak kabul edilmiştir. Josef Albers, 1888'de Almanya'da doğmuş, Vassily Kandinsky ve Paul Klee gibi diğer etkili sanatçılarla birlikte ünlü Bauhaus okulunda hem öğrenim görmüş hem de ders vermiştir.

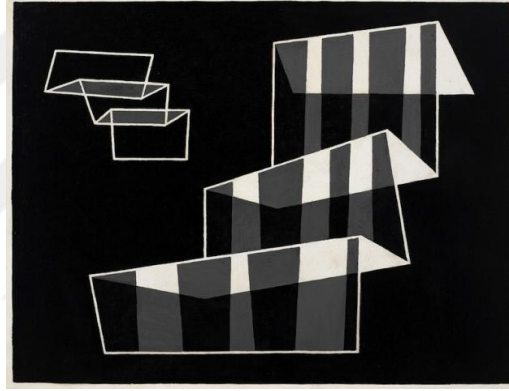
Albers'in en ünlü eseri, son derece geometrik ve soyut resimlerden oluşan “Meydana Saygı” serisidir. Bu seri, iç içe yerleştirilmiş üç veya dört kareden oluşan çeşitli renkleri, belirli bir şekilden ziyade gölgeler arasındaki kontrasta odaklanılarak yapılmıştır (Sarnıç, 2011: 24).

Albers'in “Meydana Saygı” eseri en tanınmış ve saygın eseri olmasına rağmen, baskı resim, duvar resmi, şiir, mimari komisyonlar ve eleştirel yazı gibi bir dizi farklı sanat dallarında da yer almıştır. Aslında, 1963'te “renk etkileşimi” gibi renk teorisi üzerine yaptığı yayınlarla ve resmiyle tanınmıştır. Sanatçının çalışmaları, New York Modern Sanat Müzesi Centre Pompidou, Paris ve Tate Modern, Londra'daki müzelerde sergilenmiştir.

Şekil 10. Josef Albers 1888 – 1976, Meydana Saygı

(Kaynak: <https://www.sothebys.com/en/buy/auction/2022/modern-contemporary-auction-4/die-oberflaeche-the-surface-danilowitz-167-1-5>)

Şekil 11. Josef Albers 1888 – Black And White

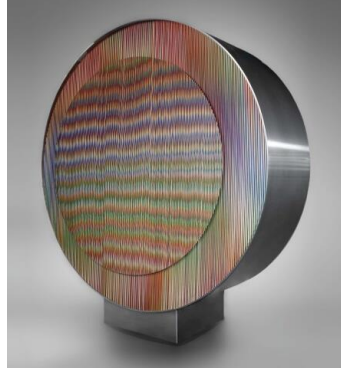
(Kaynak: <https://artlyst.com/wp-content/uploads/2016/08/5888.jpg>)

1.4.4. Carlos Cruz Diez

Kinetik ve Op Art'ın önemli bir figürü olan Carlos Cruz-Diez, renk teorisine ve pratiğine yaptığı katkılarla bilinmektedir. Cruz-Diez, Jesús Rafael Soto ve Alejandro Otero ile birlikte Venezuela'da ülkenin uluslararası sanat dünyasındaki konumunu güvence altına alan Kinetik Art hareketinin kurucularından biridir. Cruz-Diez'in hare etkisine dayalı resim ve yerleştirmeleri, katılımcıları bir deneyime davet etmiş ve izleyicinin eseriyle fiziksel etkileşimini vurgulamıştır.

1997'de Carlos Cruz-Diez Baskı ve Tasarım Müzesi, Caracas'ta onun onuruna açılmıştır ve 2002'de Fransız hükûmeti tarafından prestijli Commandeur de l'Ordre des Arts et des

Lettres ödülüne layık görülmüştür. Bugün Cruz-Diez, Paris'te yaşamaya ve çalışmaya devam etmektedir. Cruz-Diez'in çalışmaları Museum of Modern Art ve New York'un daimî koleksiyonlarında görülebilmektedir.

Şekil 12. Chromo-Interference Mecanique / Carlos Cruz-Diez

(Kaynak: https://www.askart.com/artist_related/Carlos_Cruz_Diez/11024873/Carlos_Cruz_Diez.aspx)

Şekil 13. Physichromie PanAm / Carlos Cruz-Diez

(Kaynak: <https://www.jcmac.art/artists/cruz-diez-carlos-3/>)

Şekil 14. Physichromie UBS Rouge / Carlos Cruz-Diez

(Kaynak: https://www.askart.com/auction_records/Carlos_Cruz_Diez/11024873/Carlos_Cruz_Diez.aspx?lot=2717459&source=AUCTION_RECORD#preview-2)

1.3. Op Art'ın Yansıdığı Alanlar

Op Art sanat akımı moda ve mimari gibi birçok alanda sanatçıları etkilemektedir. Örneğin London Design District'te mimarlar adeta bir illüzyonist gibi tasarımlarını sergilemiştir (Winston A, 2015). Sekiz farklı mimar, op art tarzında tasarladıkları binaları tanıtmıştır. Aynı zamanda moda için de benzer kullanımlar mevcuttur. Tasarımcılar Op Art sanat akımını kıyafetlere yansıtmıştır. Endüstriyel tasarım alanında da Op Artı görmek mümkündür ve ev eşyasından büyük mobilyalara kadar farklı görünümlü birçok eşya tasarlanmaktadır.

Herve Langlais tarafında tasarlanan bir çekmece Op Art tasarımı kullanılarak düz bir yüzey olmasına rağmen çizgilerin ve geometrik şekillerin etkisiyle gözde illüzyon etkisi yaratan bir tasarıma sahiptir (Şekil-15).

Şekil 15. Op Art Tasarımlı Çekmece

(Kaynak: <https://fms505leongh.wordpress.com/2015/10/20/furniture-inspired-by-op-art/>)

Bamboozle şişeleri, akılda kalıcılığı artırmak ve tüketilirken eğlence hissi yaratmak için geliştirilmiştir. Şişenin ambalaj etiketi, siyah ve beyaz bir optik yanılsama içermektedir. Bu yanılsamalar, Bamboozle'nin görüldüğü gibi olmadığı, şaşırtıcı ve etkileyici olduğu mesajını iletmektedir (Şekil-16).

Şekil 16. Bamboozle Şarap Şişeleri

(Kaynak: <https://www.thecreativemethod.com/project/bamboozle/>)

Op Art etkisi halka açık alanlarda sergilenen birçok tasarımda da görülebilir. Aşağıdaki heykel bu yapılara bir örnektir.

Şekil 17. Vasarely, Victor: Sign Sculpture Heykeli

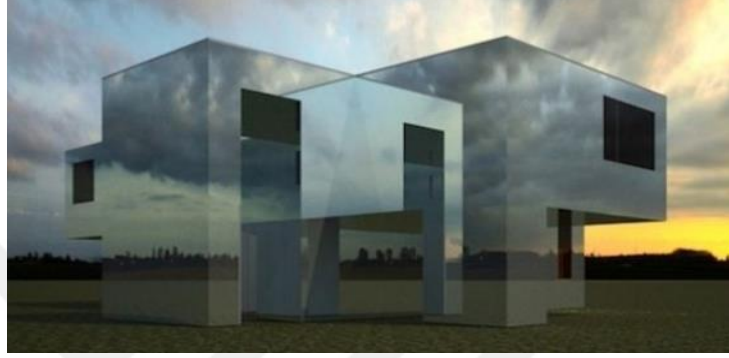
(Kaynak: <https://www.britannica.com/art/Op-art>)

1.4. Op Art ve Mimari

Op Art, 1960'ta en çok tanınan sanat akımlarından biridir ve hala çok beğenilmektedir. Medeniyetin evrimi ve kültürel inançlar, bir kişinin ideolojilerini, inançlarını ve ruh halini doğrudan temsil ettikleri için sanat ve edebiyat gibi diğer alanları da etkilemiştir. Zaman içinde sanat da çeşitli dönüşümlere ve sanat akımlarıyla değişime uğramıştır. Bu

hareketler günümüzde moda ürünleri, tasarım ve mimari gibi diğer birçok alanda ilham kaynağı haline gelmiştir.

Bazı mimarlar evlerini tasarlarken kamuflaj edilmiş gibi tasarlar. Elbette bu durum Op Art esintisidir. Rachel Raymond 1931 yılında evini bu şekilde tasarlamıştır. Çok konuşulan bu ev, 2006 yılında yıkılmasına rağmen Portekizli bir mimar olan Pedro Costa tarafından aynalar ekleyerek tekrar inşa etmiştir (Architecture art desings).

Şekil 18. Rachel Raymond Evi

(Kaynak: <https://www.architectureartdesings.com/10-unbelievable-public-architectural-optical-illusions/>)

Şekil 19. Avustralya Gümrük Hizmetleri binası

(Kaynak: <https://www.architectureartdesings.com/10-unbelievable-public-architectural-optical-illusions/>)

Mimaride özellikle dış mekânlarda kullanılan op art sanatı (Şekil-19) Dane Iorg Utzon tarafından Avustralya’da bir Gümrük Hizmetleri Binasının tasarımında kullanılmış ve optik illüzyonun harika bir örneğini sunmuştur (Google Arts & Culture).

Şekil 20. Stockholm, İsveç

(Kaynak: <https://www.architectureartdesigns.com/10-unbelievable-public-architectural-optical-illusions/>)

İKİNCİ BÖLÜM: MODA TASARIMI ve OP ART İLİŞKİSİ

Tezin bu bölümünde Op Art ve moda tasarımı ilişkisi, uygulayıcısı olan tasarımcılar ve işleri ile anlatılacaktır.

1.5. Moda Tasarımında Op Art Akımının Etkileri

Moda ve sanat arasındaki etkileşim yüz yıllardır etkisini göstermektedir. 1960’larda Op Art’ın yayılmasıyla moda alanında birçok tasarımcıya ilham kaynağı olmuş ve akımın ön saflarında yer alan sanatçıların cesur eserleriyle toplumsal beğeni büyük bir hızla değişmiştir.

Moda tasarımcılarının giyim kreasyonlarında geometrik şekillerle karakterize edilen desenlerin birleşimi ve sanatsal temsil yoluyla, moda alanındaki dinamiğin yükselmesini sağlamıştır. Böylece Op Art moda dergilerinin de dikkatini çekerek (Şekil- 21) akımın topluma yayılmasında etkili araçlarından olmuştur.

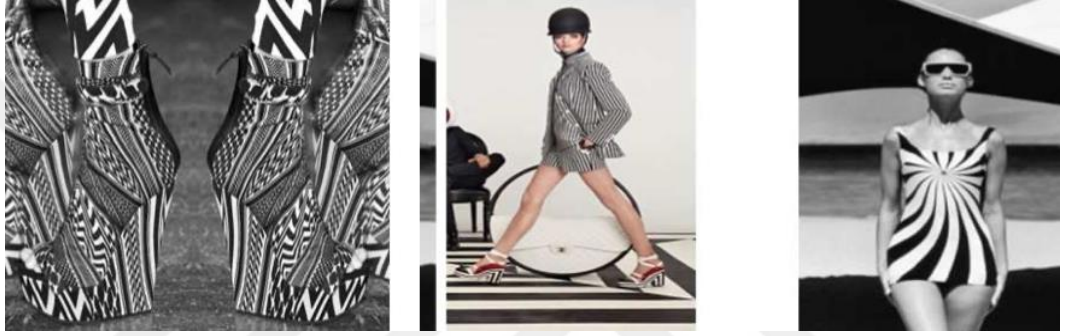

Şekil 21.Vogue 1965 Eylül dergi kapağı.

(Kaynak: <https://www.vogue.co.uk/gallery/60s-fashion-beauty-on-vogue-covers-twiggy-britt-ekland>)

Op Art akımındaki resimsel kompozisyon, optik yanılsama ve geometrik şekillerin birleşmesi kadın vücudundaki kusurları gizlenmesinde oldukça etkili olmuştur. Bu yapıya odaklanan bazı tasarımcılardan Emilio Pucci, Vasarely'nin resminin geometrik şekillerini, amacı optik bir yanılsama yaratmak olan elbisenin yaratılmasında somutlaştırmıştır. Issey Miyake ise böylece ilahi bir bedeni mimari açıdan ortaya çıkarmak için sanatçı Victor Vasarely ile birlikte çalışmıştır.

“Optik yanılsama kavramı bizi doğrudan kinetik sanata veya esasen geometrik şekillerin çeşitliliği yoluyla görsel rahatsızlığa dayanan, amacı yeni bir algı biçimi yaratmak olan sanatsal bir hareket olan optik sanata yönlendirir” (Polat, 2020: 73).

Şekil 22. Optik Efektler

(Kaynak: [https://1.bp.blogspot.com/-](https://1.bp.blogspot.com/-hrRnOuMMfFY/UNZydFvLxPI/AAAAAAAAAvLE/EoMeOjrUn7I/s1600/w+magazine+2013+jan3.jpg)

[hrRnOuMMfFY/UNZydFvLxPI/AAAAAAAAAvLE/EoMeOjrUn7I/s1600/w+magazine+2013+jan3.jpg](https://1.bp.blogspot.com/-hrRnOuMMfFY/UNZydFvLxPI/AAAAAAAAAvLE/EoMeOjrUn7I/s1600/w+magazine+2013+jan3.jpg))

Op Art akımının çıkış dönemi aynı zamanda Mary Quant'ın gençliğin modasını büyük oranda değiştirdiği 60'lar zamanlarıdır. Mary Quant, gerçek adıyla Barbara Mary Plunket Greene, 1960'ların Londra merkezli Mod ve gençlik moda hareketlerinde etkili bir figürdü ve Londra'nın Swinging Sixties kültüründe önemli bir rol oynamıştır. Özellikle mini etek ve sokak modasıyla tanınmaktadır. 1960'lı yıllarda hanım giyiminde inkılap yaratarak, gençlere ve moda yeni bir nefes getirmiştir. Quant başlarda toptancılardan almış olduğu giysileri King's Road'daki Bazaar isminde yeni butiğinde satmıştır. Koleksiyonundaki daha yürekli parçalar, Harper's Bazaar benzer biçimde medyadan daha çok alaka görmeye başlamış ve Amerikalı bir müstahsil onun birtakım kıyafet tasarımlarını satın almıştır. Başlangıçta tek başına çalışırken kısa vakit sonrasında bir avuç makinisti işe almaya başlamış 1966'da toplam 18 üreticiyle çalışmıştır. Sanatçıların ve sosyetenin kültür

öncüsü Chelsea Set'inden esin alarak, kendi kendini yetiştirmiş ve tasarımları, dönemin standart stillerinden daha riskli olarak tanımlanmıştır (Harperbazaar).

Şekil 23. Optical Art

(Kaynak:

https://i.guim.co.uk/img/media/3b3362c5a7a3ce5642c161a25990e19c5703bf49/0_416_2881_1728/master/2881.jpg?width=620&dpr=1&s=none)

2.2. Op Art Sanatı ile İlgilenen Moda Tasarımcıları

Kadın imajı moda tarihinde önemli bir konuma sahiptir. Op Art sanatındaki görsel vurgu, kadın silüetinde yeni bir giyim tarzının ortaya çıkmasında önemli bir etken olmuştur.

2.2.1. Emilio Pucci

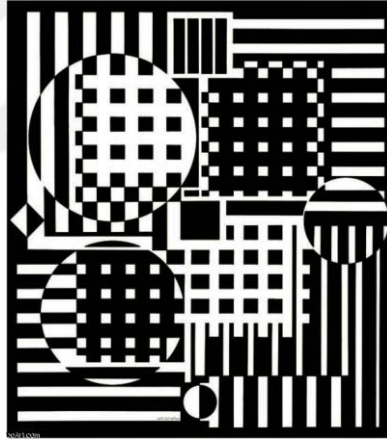
Emilio Pucci İtalyan bir moda tasarımcısıdır (1914–1992) Yaratıcı çalışmaları ve yenilikçi bir giyim tarzı oluşturan tasarımcı, alışılmışın dışında modern bir karakter yaratmak için 1960'ların modasını yansıtan geometrik şekiller ve renkler kullanmıştır.

Emilio Pucci, Fall 2015'teki defilesinde ressam Victor Vasarely'in eserlerinden etkilenmiş ve modayla birleştirmiştir (Şekil-24). Tasarımlar Vasarely'in eseri etkisiyle farklı boyutlardaki geometrik şekillerin birleşimiyle ve süreklilik yaratmak için botlarda da aynı kalıp ve tasarımları kullanmasıyla oluşturulmuştur. Tasarımlar, duvardaki bir tablonun hareketli ve fonksiyonel bir elbiseye dönüşmesiyle aynı zamanda bir sanat eserinin de dönüşümünü temsil etmektedir.

Şekil 24. Emilio Pucci Fall 2015 Ready to Wear

(Kaynak: <https://www.elle.com/uk/catwalk/articles/g24955/emilio-pucci-autumn-winter-2015/>)

Şekil 25. Pleionne F /Victor Vasarely

(Kaynak: <https://www.mutualart.com/Artwork/Pleionne-F/ADADDF10E8BE8087>)

2.2.2. Marc Jacobs

Spring-Summer 13'ten Marc Jacobs Ready to Wear koleksiyonu, Op Art'tan ilham almıştır. Farklı kalınlıklarda siyah ve beyaz çizgilerin hâkim olduğu koleksiyon 60'lı yılların hissini yaşatmaktadır.

Şekil 26. Marc Jacobs S/S 16

(Kaynak: http://m.blog.naver.com/coming_step/10156546697)

Şekil 27. Marc Jacobs S/S 17

(Kaynak: http://m.blog.naver.com/coming_step/10156546697)

Sanat ve moda yüzyıllardır birbirini etkilemiştir. Aynı döneme özgü sanatçı ve giyim tasarımcılarının eserlerinde birbirleriyle olan etkileşimler görülür. Op Art, görsel-algısal etkiler yaratmak için ışığın gözü ileri ve geri götürdüğü sistem üzerine kurulu bir harekettir.

Düz, durağan bir şekilde, göz illüzyonuyla blok renklerin ve grafik şekillerin tercih edilmesi, dönemdeki moda tasarımcılarını ciddi anlamda etkilemiştir. Vücutta hareketli bir görsel oluşturacak böylesine bir etkiyi incelemek dikkat çekici bir hâl almıştır. Ossie Clark, Yves Saint Laurent, Pierre Cardin, Mary Quant ve de André Courrèges gibi artık

Op Art'a ithaf edilen kıyafetlerle eş anlamlıdır. Op Art tarihten bugüne değin en fazla atıf alan içeriklerden birisidir ve bilhassa 1990 ve 2000'li seneler süresince Op Art alanında yeniden oluşan canlanma görülmektedir (Usluca, 2011: 3).

2.2.3. Rei Kawukubo

Rei Kawukubo'nun Spring-Summer 01 koleksiyonuna uygun bir şekilde "Optical Shock" adı verdiği ve benzersiz tasarımcının imzası olan kabarcıklı ve dantelli silüetler, PVC pantolonlar ve üstler ile çorap ve ayakkabıların üzerinde Op Art baskıları yer almaktadır. Balonlu naylon, plastik ve olay yeri bandı gibi kullanılmış malzemelerden yapılmış kamuflaj galaktik başlıklarla birleştiğinde bu 20. yüzyılda bir ayağını geçici olarak tutarken yeni milenyumda memnuniyetle karşılanan bir gösteridir (Şekil-28) (An Other Magazine).

Şekil 28. Rei Kawukudo, S/S01

(Kaynak: <https://www.anothermag.com/fashion-beauty/10516/ten-times-op-art-crossed-over-into-21st-century-fashion>)

2.2.4. Gareth Pugh

Tasarımcı Gareth Pugh, Noughties'in ortalarında kulüp-çocuk kültürünün yeniden canlanmasında etkili olmuştur. Autumn-Winter 06 kış için yaptığı ilk şovunda şişirilebilir bir görünüm bulunmaktadır ve gotik bir görünüme sahiptir. Pugh, ikinci koleksiyonu için, yüksek platformların üzerinde, podyumda tek renkli dama tahtası baskıları giyen cinsiyetsiz, meçhul figürlerle bir kez daha Bowery'e atıfta bulunmuştur (Şekil-29).

Şekil 29. Gareth Pugh, S/S07

(Kaynak: <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2007-ready-to-wear/gareth-pugh/slideshow/collection>)

2.2.5. Alexander McQueen

Olivia Singer, McQueen'in Spring-Summer 07 yaz yılındaki koleksiyonu için şunları yazmıştır: *“Son yıllarda son kullanım tarihi olmayan bir koleksiyon olduğunu kanıtladı: McQueen'in, çöpleri hazineye dönüştürme konusundaki eşsiz yeteneğini özetleyen bir koleksiyondur.”* (An Other Magazine).

Gerçekten de McQueen'in son sonbahar/kış koleksiyonu, neredeyse bir yıl sonra gerçekleşen ölümünden önce, modanın genellikle geri itilmiş kültürüne atıfta bulunarak, podyumun ortasına yığılmış eski gösteri aksesuarlarının fonunda kurulmuştur.

Mankenlerin Guido Palau tarafından şekillendirilen saçları bile geri dönüşüme bir saygı duruşu niteliğindedir. Silindirleri, streç filmle sarılmış ve seloteyp ile sabitlenmiş kola

kutuları şeklini almıştır. Houndstooth (Kaz ayağı), şerit ve alacalı baskı ile Op Art koleksiyon boyunca her yerde göze çarpmaktadır.

Şekil 30. Alexander McQueen, A/W09

(Kaynak: <https://www.drezy.it/community/modalab/eventi/new-york-fashion-week-2012-marc-jacobs-foto/>)

2.2.6. Louis Vuitton

Tasarımcı, Louis Vuitton koleksiyonunda Fransız sanatçı Daniel Buren'in çalışmalarına atıfta bulunmuştur. Buren ayrıca, modelleri, çiftler hâlinde limon sarısı ve beyaz cilalı bir piste taşıyan dört çizgili yürüyen merdiven içeren gösteri alanının yaratılmasından da sorumludur. Giysilerin kendileri; şişirilmiş, sürrealist, Damier ekosesiyle basılmış, kutu gibi ve kesin, modaya uygun silüetlerdir.

Şekil 31. Louis Vuitton, S/S13

(Kaynak: <https://www.anothermag.com/fashion-beauty/10516/ten-times-op-art-crossed-over-into-21st-century-fashion>)

2.2.7. Dries Van Noten

Autumn-Winter 14 kış koleksiyonundan Dries Van Noten, “*Birçok şey var; beklenmedik zarafet, parlak renkler, iki boyutlu çiçekler, sık ayakkabılar ve Bridget Riley*” demiştir (AnOther Magazine). "Bu, grafik motiflerin keskin çizgiler ve övgüleridir." Açılış görünümü gösterinin geri kalanının tonunu belirleyen; yapay üzüm suyu renginde, Riley-esque girdap ile çizgili güvercin grisi yün ceketir. Bu, psychedelic kazaklar, baskılı şifon, T-bar ayakkabılar ve kürk stollarla giyilen ipek için yer açmıştır.

Şekil 32. Dries Van Noten, A/W14

(Kaynak: <https://www.anothermag.com/fashion-beauty/10516/ten-times-op-art-crossed-over-into-21st-century-fashion>)

2.2.8. Junya Watanabe

Junya Watanabe, Op Art'ın aldatıcı doğasını altüst ederek Spring-Summer 15 için heykelsi bir üçüncü boyutta grafik desenler oluşturmuştur. Mini elbiselere yerleştirilmiş mozaik şekiller ve dairesel PVC formlar, Bridget Riley ve Yayoi Kusama'nın çalışmalarına atıfta bulunurken, Tomi Kono tarafından yaratılan balık kâsesi başlıklar, modanın 1960'lardaki uzay yolculuğu tutkusunu ima etmektedir.

Şekil 33. Junya Watanabe, S/S15

(Kaynak: <https://www.vogue.com/slideshow/junya-watanabe-spring-2015-rtw-runway/amp>)

2.2.9. Valentino

Ossie Clark'ın eşi ve bir moda tasarımcısı olan Celia Birtwell'; Pierpaolo Piccioli ve Maria Grazia Chiuri'nin Valentino Autumn-Winter 15 koleksiyonunun arkasındaki ilhamlardan biridir. Flöge'nin 19. yüzyılın başlarındaki fotoğraflarında, monokrom, grafik elbiseler görülür. Valentino podyumunda görülen elbiseler için tarihsel bir döngü yorumu yapılabilir.

Şekil 34. Valentino, Y/Y15

(Kaynak: <https://blog.rtve.es/moda/2015/03/valentino-chanel-y-saint-laurent-las-viejas-agujas-nunca-mueren-1.html>)

2.2.10. Issey Miyake

Autumn-Winter 16 için Yoshiyuki Miyamae, tasarımcının ticari marka tekniğinin yeni bir tekrarı olan Üretim süreci, dalgalı tutkal çizgileri, aradaki boşluklara eklenen gökkuşağı tonlarında boyalar ile işaretlenen giysileri içermektedir. “Sonuç, modeller podyumda insan trompe l'oeil olarak dolaşırken zıplayan canlı elbiseler, pantolonlar, paltolar ve etekler olmuştur” (AnOther Magazine).

Şekil 35. Issey Miyake, Y/G16

(Kaynak: <https://www.anothermag.com/fashion-beauty/10516/ten-times-op-art-crossed-over-into-21st-century-fashion>)

2.2.11. Jean Paul Gaultier

Jean Paul Gaultier'nin Spring-Summer18 için Haute Couture koleksiyonunda William Klein'in 1966 'da “Who Are You, Polly Maggoo” filmini anımsatan heykelsi saç ve grafik makyajlı, özellikle Anna Cleveland'ın giydiği, şekil-40'ta belirgin olan Op Art baskıları çok miktarda yer almaktadır. Bu çalışmalar, modanın Op Art ile olan ilişkisini gözler önüne sermektedir.

Şekil 36. Jean Paul Gaultier Haute Couture, S/S18

(Kaynak: <https://www.anothermag.com/fashion-beauty/10516/ten-times-op-art-crossed-over-into-21st-century-fashion>)

2.3. Op Art ve Tekstil

Pek çok moda tasarımcısı, Op Art'ın görsel dilini baskılara ve dokuma kumaşlara dâhil etmektedir. Bu, basit ve cesur tasarımların kullanımında ve giysilerin kendi kendine hareket ediyormuş gibi görünmesini sağlayan karmaşık renk ve desen kombinasyonlarında görülmektedir. Genellikle sadece siyah-beyaz kullanılsa da Op Art etkisi, diğer renk kombinasyonları ile de mümkündür.

Şekil 37. Issey Miyake Fall 2019

(Kaynak: <https://www.vogue.es/suzy-menkes/articulos/suzy-menkes-paris-otono-invierno-2019-2020-issey-miyake-junya-watanabe/39333/amp>)

Şekil 38. Balmain Spring 2020

(Kaynak: <https://models.com/work/balmain-balmain-ss-20-show>)

Şekil 39. Valentino Fall/Winter 2021-2022

(Kaynak: <https://www.vogue.co.uk/fashion/gallery/valentino-autumn-winter-2021-collection/amp>)

Özellikle Barbara Brown, Op Art'tan etkilenen döşeme kumaşlarının en üretken tasarımcılarından biridir. Yüzyıl ortası Op Art ve kinetizmi andıran baskılar ve aplikler ile bakışlarına bir hareket duygusu yerleşmiş (Carolina Herrera, anavatanı Venezuela'ya bakarak, Venezüellalı sanatçılar Jesús Rafael Soto ve Carlos Cruz-Diez'in eserlerini yeniden sahiplenmiş) ve sonuçta hafif, baş döndürücü parçalarla dolu bir koleksiyon ortaya çıkmıştır. Kumaşın bazı parçaları zarif mimari eğrileri oluşturmak için kullanılmıştır.

Şekil 40. Valentino Fall/Winter 2020

(Kaynak: <https://www.vogue.co.uk/fashion/gallery/valentino-autumn-winter-2021-collection/amp>)

Şekil 41. Optik Görsel Dil

(Kaynak:

<https://shop58002.bruniversitat.org/category?name=optical%20illusion%20fashion>)

Şekil 42. Op Art İşleme

(Kaynak:

<https://shop58002.bruniversitat.org/category?name=optical%20illusion%20fashion>)

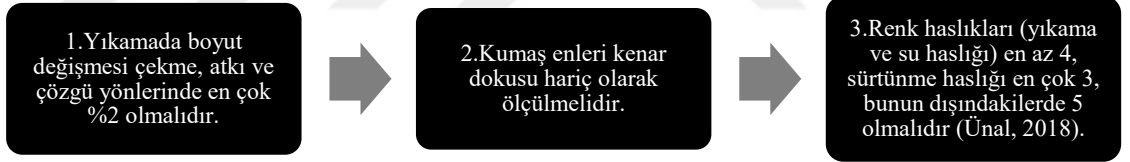
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: DENİM KUMAŞ VE MODA TASARIMI

Denim, pamuk ipliğinden dokunan veya çoğunluğu pamuktan oluşan, dimi örgüsüne sahip bir tür dokuma kumaştır. Örgüdeki çözgüsünün dışarıda olması dolayısıyla rengini kumaşın çözgüsünün renginden alır. Türk Dil Kurumu tarafından “giysi yapılan bir tür mavi, kaba pamuklu kumaş, blucin” olarak tanımlanmaktadır. Literatürde denim kumaş ile ilgili pek çok tanımlama bulunmaktadır (Tekstilbilgi).

“Denim, dünyanın en ikonik kumaşlarından biridir. Denim, ulusal ve kültürel sınırların ötesinde bir popülerliğe sahiptir. Denim jean, dünya çapında Amerikan kültürünün bir sembolü hâline gelmiştir” (Elkington, 2004).

Denim kumaşlar genellikle %100 pamukludur ve en belirgin özelliği, çözgü ipliklerinin indigo boyalı, atkı ipliklerinin ise doğal renginde yani beyaz olmasıdır. Çeşitli ağırlıklarda yapılabilen jean kumaşlar genellikle 3/1 veya 2/1 çözgü dimisi örgüde mavi, lacivert, siyah vb. renklerde boyanmış çözgü ve beyaz atkı iplikleri ile dokunurlar. Denim kumaşlarda olması gereken özellikler şunlardır (Tekstilbilgi):

Tablo 1. Denim Üretim Yolculuğu

“Denim çözgüsü iplik-boyalı ve atkısı ham pamuklu ipliklerden, 1/3 dimi veya 1/2 dimi örgüde dokunan, çözgü yüzlü, dayanıklılığı yüksek bir kumaştır. Bu dayanıklı kumaş, spor giyim ve blue jean yapımında kullanılan kaba ve kullanışlı bir bezdir ve genellikle tek kat pamuk ipliğinden üretilenleri tercih edilmektedir. Kumaşın ön yüzünde boyalı çözgü iplikleri ve arkasında ekru atkı iplikleri görünecek şekilde kontrast renklerde dokuma yapılmaktadır. Sıklık açısından çözgü ipliklerinin yoğun olmasından dolayı, kumaş görünümüne çözgü ipliğinin rengi hâkimdir” (Karaoğlu, Nergis ve Berkalp, 2018: 4).

Şekil 43. Denim

(Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/color-trends-2013-spring-colorsdusk-blogbloeme--499407046154895751/>)

Pamuk						
Harman Hallaç	Tarak	Cer I-II	Fitil	Ring İplik Makinesi	Bobin Makinesi	Open End Makinesi

İplik					
Halat Sarma	Halat Boyama (Rope Dye)	Halat Açma	Haşıl	Çözümlü Hazırlama	Çözümlü Boyama

Dokuma	
Terbiye (Finishing)	Kontrol Kalite ve Paketleme

Şekil 44. Denim Üretim Süreci

(Kaynak: <https://tekstilbilgi.net/denim-kumas-uretim-asamalari.html>)

“Denim üretim süreci, pamuk bitkisinin yetiştirilmesiyle başlamaktadır. Koruyucu bir önlem olarak, bu bitki büyüdükçe küçük siyah tohumlarının etrafında kalın bir lif yumağı geliştirir ve bu lifler toplanarak tohumlarından kumaş yapmak için ayrılır. Temizlenmiş pamuk lifleri taranır ve uzun, ince ipler hâline getirilir. Daha sonra endüstriyel bir makine kullanılarak ipliğe dönüştürülür. Bu süreç boyunca, bitmiş denim ürününün özelliklerini değiştiren çeşitli yıkamalar, boyalar veya işlemler uygulanmaktadır. Pamuk ipliği üretilip boyandıktan sonra ikonik çözümlü yüzü denim stiline dokunmaktadır” (St. Clair, 2018).

Hindistan şu anda dünyanın en büyük pamuk üreticisi olmakla beraber Çin ile ABD Hindistan'ı yakından takip etmektedir (Tokel, 2021: 3).

Giyim

Denim kumaşın büyük bir kısmı giyimde kullanılmaktadır. Denim giyim öğelerinin örnekleri şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 2. Denim Giyim Aşamaları

Alt Giyim	Üst Giyim	Dış Giyim
<ul style="list-style-type: none">•Pantolon ve türevleri•Etek•Şort	<ul style="list-style-type: none">•Gömlek•Bluz ve türevleri	<ul style="list-style-type: none">•Ceket•Yelek

Denim, aksesuarlarda da kullanılmaktadır. Denim aksesuar öğelerinin örnekleri **Tablo 3**'te sıralanmıştır.

Tablo 3. Denim Aksesuar Aşamaları

Ayakkabı	Kemerler	Çantalar	Şapkalar	Ev eşyaları
----------	----------	----------	----------	-------------

Denimin günümüzdeki durumunu Elkington 2004'te şöyle açıklamıştır;

“Doğal kumaşlar arasında pamuk en ucuz olanlardan biridir ve fiyat olarak polyester ve suni ipek gibi ucuz suni elyaflarla karşılaştırılmaktadır. Pamuk ipliğini denime dönüştürmek fazla maliyetli değildir, bu da denim kumaşını kumaş fiyatlarının ortalama bir konuma getirmiştir. Bununla birlikte belirli denim türleri oldukça pahalı olabilmektedir. Örneğin ham, organik denim, yarı başına düzinelere dolara mal olabilir ve genel olarak sürdürülebilir ve etik olarak üretilen pamuklu ürünler biraz daha pahalıya mal olabilmektedir. Tüketiciler, uzun vadede daha fazla kâr sağlayan güvenli, organik tekstil ürünleri arayışına girmiştir”.

Şekil 45. Denim Trençkot

(Kaynak: <https://www.dailymail.co.uk/tvshowbiz/article-7046479/amp/Taylor-Hill-catches-eye-quirky-patterned-denim-jacket-Cannes-Film-Festival.html>)

Şekil 46. Denim Renkleri

(Kaynak: <https://tr.aliexpress.com/item/1005002241252576.html>)

1.6. Denim Kumaşın Tarihçesi

"Denim" kelimesi, Fransa'nın bir kasabası olan Nimes'te üretilen, Nimes'den gelen anlamına gelmektedir. Aslında bölgenin adı Serge de Nimes'dir. Zamanla bu çözümlü, pamuklu dokuma tarzı bölge genelinde popülerleşerek 19.yy'da Cenovalı gemicilere pantolon yapımında kullanılmaya başlanmıştır. Denim pantolonun İngilizce karşılığı olan 'denim' kelimesinin de Cenova'nın Fransızca adı "Gênes"ten kaynaklandığı düşünülmektedir.

Buna karşın "denim" in bir de Amerikalı tarihi vardır. Levi Strauss jean'in yani bugünkü kullanımıyla denim pantolonun yaratıcısı olarak bilinmektedir. Aslen Bavyera kökenli bir

Alman olan Strauss 1873'te San Francisco'da ilk kot pantolonu üretmiş ve iş pantolonların ekleme noktalarını perçinle tutturduğu tasarımının patentini de aynı yıl almıştır (Koç ve Ayyıldız, 2005: 1)

Denim kumaş Amerikan Altına Hücum döneminde popülerlik kazandığından "Denim" adına sıkışmıştır.

“Altın madencileri, denim dokuma pamuğunun dayanıklılığını ve tamir edilebilirliğini beğenmiş ve diğer boya renkleri Amerika'nın batısında yaygın olarak bulunsa da Levi Strauss gibi üreticiler Cenovalı kumaş tüccarlarının başlangıçta zorunluluktan başvurdukları çivit mavisi boyayı kullanmaya devam etmiştir” (St. Clair, 2018).

Şekil 47. Denim Streç Kotlar

(Kaynak:

https://tr.aliexpress.com/item/1005004144995898.html?_t=pvid%3Ae3256cec-1879-4916-99b7-e8dcb87b5508&spm=a2g0o.ppclist.product.mainProduct&gatewayAdapt=glo2tur)

1.7. Denim Kumaşın Önemi

Denim kumaş, 1850'lerden beri jeanlerde yaygın olarak kullanılmaya devam etmiştir. Zamanla Amerikan tekstil üreticileri denimden, başka giyim eşyaları da yapmaya başlamıştır. Günümüzde bu dayanıklı ve estetik açıdan çekici kumaştan yapılmış dekor ürünleri dahi satın alınabilmektedir. Denim üretimi bir zamanlar Amerika Birleşik Devletleri ile sınırlıyken 20. yüzyılın sonlarındaki üretiminin çoğunluğunun denizaşırı ülkelere transfer edildiği görülmektedir.

“Denim kumaşın ürün çeşitliği artmakla beraber tasarımcılar da denim modasında günceli yakalamak adına yoğun çaba sarf etmektedir. Bu yüzden denim kumaşlar diğer kumaş ve dokuma stilleriyle beraber işlenmeye başlanmıştır” (St. Clair, 2018).

“Yine de geleneksel Levi 501'ler dünya çapında son derecede yaygınlaşmaya devam etmekte olup Her Hipster'in Lingo kitabının bir parçası olan "ham denim"

etrafında dönen bir niş endüstri ortaya çıkmıştır. Denime küresel ilgi artmaya devam etmektedir” (Germaner, 1996).

3.2.1. Denim Kumaşın Türleri

Denim kumaş, üretim sürecinde gerçekleştirilecek işlemler doğrultusunda birçok farklı şekil ve sebeple kullanılmaktadır. Bu özellikler **Tablo 4**'te sunulmuştur.

Tablo 4. Denim Türleri

<p>1. Ham Denim: Bu kot türü yıkanmamış veya işlem görmemiştir. Genellikle, kullanıcının vücuduna uygun olduğundan emin olmak için altı aydan bir yıla kadar yıkanmadan giyilmektedir. Ham kot meraklıları, mikropları ve bakterileri öldürmek için genellikle kotlarını gece boyunca dondurucuya koyma yoluna başvurmuştur.</p>
<p>2. Sanforlu Denim: Çoğu denim türü, modern denim kumaşla sonuçlanan yıkama işlemi olan sanforlanmıştır. Sanforlu kotlar daha yumuşak olmakla birlikte daha az dayanıklıdır ve ham kotlar kadar kişiselleştirilmiştir. Sanfor işlemini %100 selüloz esaslı liflerinden oluşmuş kumaşlara uygulanan son işlemidir. Sanfor işleminin kumaşın eni-boyu stabilizesini sağlamak için, tuşe vermek ve buruşuklukları açarak ütülenmektedir. Sanfor işlemi Sanfor makinelerinden yapılır. Bu makinelerin girişi, buharlama, germe, kauçuk blanketli silindir, keçe blanketli silindir ve kurutma bölümlerinden oluşmaktadır. Sanfor makinesinde kumaşlara çekmezlik, tutum ve görünümü kazandırmaktadır.</p>
<p>3. Streç Denim: Bu tür denim; pamuk, spandex veya benzeri bir malzeme ile karıştırılmıştır. Ortaya çıkan kumaş normal kottan daha esnektir, bu nedenle skinny jean pantolon gibi vücuda oturan kullanımlarda yaygın olarak kullanılmaktadır.</p>
<p>4. Ezilmiş Denim: Bu kot türü, kadifeye benzer bir dokumaya sahiptir. Ceket ve etekler için ilgi çekici, kalıcı kırışık bir görünümdedir.</p>
<p>5. Kenar Denim: Kenar kotunun sonunda bir püskül vardır ve bu kumaş genellikle ceket yapımında kullanılmaktadır.</p>
<p>6. Asit Yıkama Denim: Bu denim türü ikonik, benekli bir görünüme sahiptir. Ham kot, boyayı tüketen güçlü bir asitte yıkanarak yapılmıştır.</p>
<p>7. Poli Denim: Poli denim terimi; pamuk, polyester ve herhangi bir sayıda başka yapay elyaf karışımı ile elde edilen denim ürünlerine atıfta bulunmak için yaygın olarak kullanılmaktadır. Polyester ile birlikte bazen denim ürünleri yapmak için pamuğa liyosel ve naylon gibi malzemeler eklenmiştir. “Bazı püristler, poli denimin “gerçek” denim olmadığı görüşündedir” (Sougata B, 2019: 45).</p>

Şekil 48. Denim Streç Kot

(Kaynak: <https://www.zetdenim.com/Haber/1/denim-kumas-nedir#>)

3.2.2. Denim Kumaş Üretiminde Dijital Baskı

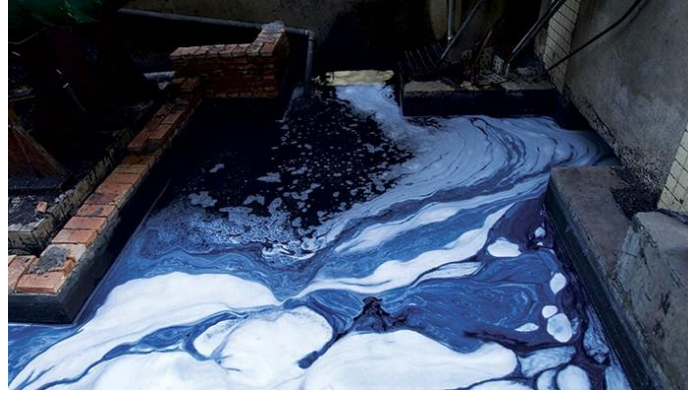
Dijital denim geliştirilmesinde ink-jet baskı kullanımının teknolojik olanakları tartışılmaktadır.

“İlk olarak ABD’li Cotton Incorporated şirketinden Carly Spano tarafından araştırılan ve kaydedilen dijital denim, tekstil dijital mürekkep püskürtmeli baskı ile geleneksel denim üretimi ve terbiye efektlerinin kopyalanması işlemidir” (Upadhyay ve Ambavale, 2013: 155).

İnk-jet baskı ile çoğaltılan denim kumaş, tekstil ve konfeksiyon tasarımcılarının denim pantolon, ceket veya diğer denim tipi giysiler üzerinde maliyet, işçilik ve zamandan tasarruf ile çeşitli yeni apre efektleri yaratmalarını sağlamaktadır. Bu yenilikçi süreç aynı zamanda tasarım ve üretimin daha merkezî hâle getirilmesi için fırsatlar sunulmakta ve böylece tasarımcıların müşterilere hızlı yanıt vermesi için üreticiler ve perakendeciler ile çalışmasına olanak tanıyacaktır. *“Denim trendleri hızla değiştiği için hızlı bir yanıt modeli, denim endüstrisinin hızlı moda talepleri ve bölgesel trendlerin artan taleplerinin karşılanmasını sağlayacaktır”* (Upadhyay, ve Ambavale, 2013: 156, 201).

Denim üretiminde dijital baskı, çok sayıda farklı desen ve rengin hazır giyim üzerine kolaylıkla uygulanabilmesi ve küçük butik ve niş üretimlere kolay uyarlanabilmesi gibi birçok avantaj sunmaktadır. *“Dijital baskılı kot pantolonlar, kimyasal veya mekanik yıkama tekniklerinden daha az çevresel zarara neden olmaktadır”* (Pischel, 1978: 160).

Dijital baskılı denim kumaşların, hızla değişen moda ve kişiye özel moda yaklaşımlarının da katkısıyla hem üreticiler hem de tüketiciler için önemli bir çevreci alternatif olduğu düşünülmektedir. Sınırsız renk ve desen seçenekleri, dijital baskılı denim kumaşların en büyük avantajlarından biridir. *“Ayrıca dijital baskılı denim ürünler, kişiye özel tasarım uygulanabilirliği ve hızlı üretim oranları ile büyük ilgi görmektedir”* (Sougata ve Trisha, 2019: 49).

Şekil 49. Dijital Baskı

(Kaynak: <https://www.iema.net/articles/the-denim-dilemma>)

3.2.3. Denim Giysilerin Baskısı

Denim kumaş, moda sektöründe en çok giysi olarak kullanılmaktadır. Denime dünya çapında ilgi duyulması, denimın zarafete ve göze çarpmayan tasarımlara doğru ilerlemesini sağlamıştır. Kumaşlar, üstün gölgeler ve apreler ile baskı ve el boyaması gibi yüksek kaliteli güçlendirmelerle daha iyi hâle gelmiştir. Gelişmeler karışımlardan, özel streç denimlerden, doğal ve yeniden kullanılmış yeşil denimlerden kaynaklanmaktadır. *“Bitirme süreci, tüm üretim döngüsünün en zarar verici kısmıdır”* (Pischel, 1978: 162).

Denimin terbiye işlemleri, kumaşın mukavemetini %50 veya daha fazla azaltarak teknik kullanım ömrünün çok daha kısa olmasına neden olabilmektedir.

“Bir baskı teknolojisi (geleneksel veya mürekkep püskürtmeli) ile bitirme efektlerini uygulamak, kumaşın mukavemetini azaltmayacak ve dolayısıyla kotların yüzden fazla yıkama döngüsüne dayanmasını mümkün kılacaktır” (St. Clair, 2018).

Denim giysilerin baskısı, ağırlıklı olarak giysinin panellerini dikmeden önce, kestikten sonra giysi serigrafi makinelerinde gerçekleştirilmektedir. Giysiler veya giysi bileşenleri bir damağa yerleştirilir. Ardından bir atlıkarınca üzerine yüklenen ekranlar yardımı ile baskı gerçekleştirilir (Begiç, Öz ve Kaya, 2018).

Baskı işlemini, pigmentlerin bağlayıcılarla sabitlenmesi işlemi takip etmektedir. Baskılar ağırlıklı olarak pantolonların kalça ceplerine, yan dikişlerine, iç cep ve arka taraflarına uygulanmaktadır. Giysinin tasarımına bağlı olarak, tüm giysiye baskılar da uygulanabilmektedir (Pischel, 1978: 165).

1.8. Denim Baskı Teknikleri

Denim baskıda dikkat edilmesi gereken bir konu, farkında olmadan gizli bir sorun hâline gelebilmektedir. Deşarj baskı, flok baskı ve varak baskı denim baskıda yaygın olarak kullanılan yöntemlerdir. Basılan alanlarda orijinal boyanın yok edilmesiyle deşarj desenleri üretilmektedir. İndigo boya, oksidasyon veya indirgeme ile yok edilmiştir. Metalik efektli yeni pigmentlere, fosforlu renklere, optik olarak değişken pigmentlere, termokromik pigmentlere ve fotokromik pigmentlere dayanan denim uygulanabilen yüksek moda baskı teknikleri de bulunmaktadır.

Kabartma, denim kumaşlar üzerine 3 boyutlu desenler elde etmenin yanı sıra basit bir desenin kazınmasını sağlayan başka bir tekniktir. *“Bir desen üretmek için kumaş, desenle oyulmuş ısıtılmış metal bir kâsenin nispeten yumuşak bir kâseye karşı çalıştığı bir takvimden geçirilmiştir”* (Sougata ve Trisha, 2019: 58).

Geleneksel baskı tekniklerinin yanı sıra, denimde ink-jet baskısı da popülerlik kazanmıştır. Aslında, denimlerin mürekkep püskürtmeli baskı ile desenlenmesi önemli hale gelmiş ve yavaş yavaş serigrafi baskının yerini almıştır. *“Tekniğin çok yönlülüğü, yenilikçi moda tasarımlarının gelişmesine, tekstil ve moda tasarımcılarının denim kumaşlarla etkileşim şeklini değiştirmesine ve dijital bir çerçevede yaratıcılıklarını teşvik etmesini sağlamıştır”* (St. Clair, 2018).

3.3.1. Denim Üzerine Dijital Baskı

Dijital baskı, esas olarak kumaşa uygulanan düşük miktarda renklendirici, daha az su ve enerji kullanımı gibi sebeplerle, çevre dostu bir teknik olarak kabul edilmiştir. Bu baskı, küçük partiler halinde de uygulanabilmekte ve bu yöntemle denim üzerinde dijital olarak çeşitli tasarımlar oluşturulabilmektedir. Benzer şekilde, lazer kazıma yöntemlerinin kimyasal veya mekanik yıkama tekniklerine göre çeşitli çevresel avantajları vardır. *“Dolayısıyla, dijital baskı ve gravürün geleneksel renklendirme ve yıkama tekniklerine ekolojik ve uygun maliyetli alternatifler sunduğu söylenebilir”* (Upadhyay ve Ambavale, 2013: 157).

Dijital baskı, tasarımcılara fikirlerini yaratıcı bir şekilde genişletmeleri için daha fazla sanatsal özgürlük sağlamıştır. Denim kumaşlarda bu teknik ile sınırsız çeşitlilikte motif ve desen geliştirilmesi ve basılması mümkündür. Bu teknoloji aynı zamanda tasarımcıların ve üreticilerin, hızlı yanıt modeli olarak perakende dağıtım ağlarıyla gerçek zamanlı olarak yakın çalışmasına olanak tanımıştır.

3.4. Denim Kumaşının Çevre Üzerindeki Etkileri

Denim üretiminin çevre üzerindeki etkisinde çeşitli faktörler söz konusudur. Doğal bir elyaf olarak pamuk, kirletici olmayan bir madde olma potansiyeline sahiptir. Bununla birlikte, daha yüksek pamuk verimi elde etmek için tüm bitki mahsulleri gibi, zehirli böcek ilaçları ve gübrelere uygulamalar yapılmaktadır.

Piyasadaki denimlerin çoğu sağlığa zarar verebilecek toksinlerle kirlenmiştir. Dahası, pamuk yetiştirme sürecinde kimyasal gübreler ve petro-kimyasalların kullanılması ekosistemleri zehirlemekte ve yerel bitki, hayvan ve insan popülasyonlarında sağlık sorunlarına neden olmaktadır.

Ayrıca, bazı "denim" ürünler, polyester, naylon veya diğer suni tekstil malzemeleri yüzdeleri içermektedir. Doğal kumaşlar dışındaki tüm tekstiller petro-kimyasallardan veya benzeri yapay maddelerden yapılmıştır ve bu malzemeler çevreye tehlikeli toksinler salmaktadır. Bu toksinler genellikle genotoksik veya hormon bozuculardır (Sougata ve Trisha, 2019: 62).

Denim hammaddeleri fabrikaya ulaştığında yıkanmakta ve işlenmektedir. Bu da su kullanımında artışa sebep olmaktadır.

3.4.1. Boyama Yöntemleri: Fırça Boyama: Fırça kullanarak boya uygulama yöntemidir. Farklı boyutlarda fırçalar ve farklı boya türleri kullanılarak farklı efektler elde edilebilmektedir. Rulo Boyama: Silindir şeklindeki bir rulo kullanarak boya uygulama yöntemidir. Düz yüzeylerde hızlı ve düzgün sonuçlar elde etmek için tercih edilmektedir. Sprey Boyama, özel bir spreyci tabancası kullanarak boya püskürtme yöntemidir. Pürüzsüz ve homojen bir yüzey elde etmek için sıklıkla kullanılmaktadır. Daldırma Boyama, nesnenin tamamını boya içine daldırarak kaplama yöntemidir. Genellikle küçük parçaların boyanmasında tercih edilmektedir.

3.4.2. Taşlama Yöntemleri: El Taşlama, elde tutulan bir taşlama aracı kullanılarak yüzeyin düzeltilmesi veya şekillendirilmesi işlemektir. Elmas diskler, taşlama tekerlekleri ve zımparalar gibi aletler kullanılabilir. Makine Taşlama, özel taşlama makineleri kullanılarak yüzeyin düzeltilmesi veya şekillendirilmesi işlemidir. Farklı Makineler, farklı malzemeler ve uygulamalar için tasarlanmaktadır. Taşlama Diskleri, özel olarak tasarlanmış taşlama diskleri kullanarak yüzeyin düzeltilmesi veya kesilmesi işlemidir. Farklı malzemeler ve amaçlar için farklı diskler bulunmaktadır. Silindirik Taşlama, Silindirik parçaların dış veya iç yüzeylerinin taşlanması işlemidir. Özel taşlama tezgâhları ve taşlama makineleri kullanılmaktadır.

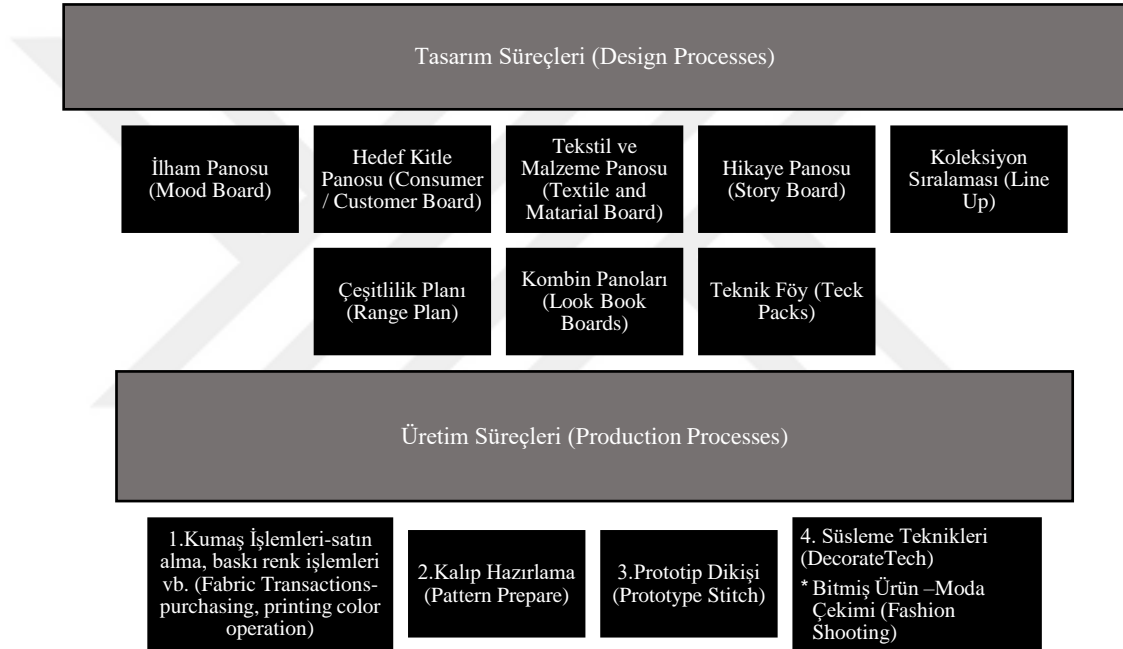
Her bir yöntem, farklı malzemelerin ve uygulamaların gerektirdiği özel teknikler ve araçlar gerektirebilir. Hangi yöntemin kullanılacağı, işlenecek malzeme ve istenilen sonuçlara bağlı olarak belirlenmektedir. Uygun araç ve güvenlik önlemlerinin kullanılması önemlidir (Teker, 2016: 46).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: OP ART SANAT AKIMI VE DENİM KUMAŞI İLE BİR KOLEKSİYON GELİŞTİRME

Op Art ve denim kumaşının birleştirilmesini hedefleyen bu tez çalışmasında, tasarım süreçlerinin denenmesi ve aktarılabilmesi için 5 tasarımdan oluşan bir kapsül koleksiyon hazırlanmıştır.

Moda tasarımında koleksiyon oluşturma basamakları aşağıda **Tablo.5'te** sıralanmış ve sonrasında açıklanmıştır.

Tablo 5. Tasarım ve Üretim Süreçleri

1.9. Tasarım Süreçleri

Bir moda koleksiyonu geliştirmek, önemli bir girişimdir. Başarılı bir koleksiyon oluşturmak için göz önünde bulundurulması gereken birçok husus vardır. Bunlar:

İlham Panosu: Tema panolarından farklıdır çünkü toplanan temalar etrafında bir anlatım oluşturmaya başlanır. Bu, ileriye taşınacak en iyi fikirleri düzenleme ve deşifre etme sürecidir. Farklı perspektiflerden düşünerek daha derinlemesine araştırma yapmak gerekecektir (bkz: şekil-50).

Hedef Kitle Panosu: Tasarımcının koleksiyonu tasarladığı hedef kitle özelliklerini görselleştiren panolardır (bkz: şekil-51).

Tekstil ve Malzeme Panosu: Malzemeler tasarımda dikkatine alınması gereken en önemli faktördür. Kumaşların seçiminde, hedef kitlenin karakteristiği, beklenen işlev ve fayda, moda uygunluk, üretim şartları, maliyet ile birçok etken söz konusudur. Doğru kumaş seçiminin tasarımcının başarısına etkisi önemlidir (bkz: şekil-52).

Koleksiyon Sıralaması: Hazırlanan koleksiyondaki bütün parçaların, kombinler (looklar) şeklinde görülmesini ve değerlendirilmesini sağlayan panolardır. (bkz: şekil-53).

Çeşitlilik Planı: Oluşturulan satın alma ve pazarlama bütçeleri içinde kalmak suretiyle ürünlerin belirlenmesi, fiyatlandırılması, dağıtımı, pazar payı ve satış tahminlerinin belirlenmesi için hazırlanan panolardır (bkz: şekil-54).

Kombin Panoları: Look book ya da Katalog, bir markanın yeni sezon ürünlerini, yeni sezon tasarımlarını online veya basılı olarak tanıttığı bir kitapçıktır (bkz: şekil-57-58-59-60-61-62).

Teknik Föy: Modelistlere, üretim şeflerine ve varsa dışarıdan üretim gerçekleştirecek (fason) firmalara bilgi verme amaçlı hazırlanan teknik föyler, her ürün için ayrı olarak hazırlanır ve maliyet, ölçüler, kumaş, süsleme ve bitiş detayları hakkında kapsamlı bilgiler içerir. Föylerde teknik çizimler, detay çizimler, ölçü bilgileri ve dikiş uygulamaları birlikte sunulur. Teknik föylerde teknik çizimlerin yanı sıra modelin adı, numarası, sezonu, kumaş örnekleri, fiyatı ve sevk tarihi ve gerekli ek bilgiler de yer alır (bkz: şekil-63-64-65).

4.2. Üretim Süreçleri

4.2.1. Kumaş işlemleri-satın alma, baskı, renk işlemleri: Koleksiyonlar kendilerine özgü tasarlanmış kumaş baskılarını da içermektedir. Kumaş baskı tasarımları, renk, biçim ve motifler açısından seçilmiş olan tema ile uyumlu olmalıdır. Kumaş baskıları farklı düzenleme teknikleriyle bütün kumaşı kapsayacak şekilde tasarlanır. Bazen tek bir desenin ürünün tamamına ya da üründe istenen bir yere uygulanması da söz konusu olabilmektedir. Farklı renk varyantları da sunulur. Eğer koleksiyonda ürün üzerine uygulanacak tek baskılar bulunuyorsa bu baskıların genişlik ve uzunluk ölçüleri de ayrıca sunulmaktadır.

4.2.2. Kalıp Hazırlama: Tasarımcının yarattığı modellerin kalıpları modelist tarafında oluşturmaktadır. Kalıp hazırlanması, kumaş, kesim ve dikişin planlanması ve tasarımı ortaya çıkaracağı için oldukça önemli bir aşamadır. Kalıp hazırlama vücuda iyi uyum sağlayan giysilerin en önemli faktörüdür. Giysi kalıbının doğru hazırlanabilmesi içinde insan vücut yapısı ve özellikleri bilinmesi gerekir. Kalıp hazırlama yöntemleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Biçki sistemi
2. Mülaj ya da drapaj yöntemi ile kalıp çıkarmak
3. Doğrudan ölçü kullanılarak kalıp hazırlama
4. Bilgisayar destek kalıp çıkarmak (Mete, 2001).

Vücudun bölümleri arasındaki oranlar kalıp üretiminde dikkat edilmesi gereken noktalardır. Ölçülerin hesaplanması ise bazı ölçülerin direkt vücut üzerinden alınması ve bazılarının da oranlama yöntemi ile hesaplanması sonucunda bulunmaktadır (bkz: şekil-66-67-70-71).

3. Prototip Dikiş: Tasarım yapılan ve son halini alan koleksiyonun tüm modelleri için den ön/numune üretimi yapılır. Modellerin dikimi tamamlandıktan sonra canlı manken üzerine son kontrolü yapılarak gerekli düzeltmeler gerçekleştirilir. Kontrolde çıkan aksaklıklar düzeltilerek çizime ve kalıba aktarılmaktadır. Modellerin koleksiyona alıp alınmayacağına ürün değerlendirmesi sonucunda karar verilmektedir (bkz: şekil-68-78).

4. Süsleme Teknikleri: Tasarımcı, tasarımının tamamında bütünleyici bir özellik gösteren süsleme materyallerini seçerken; modele süs dikiş, baskı, nakış, dantel, taş yapıştırma vb. tekniklere karar verir. Bu kararlar; giysinin yaş, mevsim, gece veya gündüz, abiye ya da günlük olması gibi özellikleriyle de uyumlu olmalıdır (bkz: şekil-69-73).

5. Bitmiş ürün-Moda çekimi: Hazırlanan, tamamlanmış ürünler için reklamlar, moda dergileri veya online satışlarda kullanılmak üzere moda çekimi yapılır. **Moda çekimi**, bir ürünün kalitesini ve benzer ürünlerden farkını yansıtmaya imkân sunar (bkz: şekil-74-75-76). Başarılı bir ürün çekimi için dikkat edilmesi gereken detaylar vardır:

1. Işıklandırma ve Pozlama
2. Kullanılan Ekipmanlar (Fotoğraf makinesi, tripod, fonlar vb.)
3. Fotoğrafın (Filmin) Hikayesinin Aktarılması (Bekar, 2016).

4. Profesyonel ve doğru teknikler ile gerçekleştirilmiş bir moda çekimi, ürünün tanıtımı, dikkat çekmesi ve hedef kitleye ulaşmak adına önemlidir ve kişilere ulaşma potansiyeli pazarlama/satış gelirini doğrudan etkiler.

5.1.2. Hedef Kitle Panosu: Koleksiyonun müşteri hedef kitlesi; 18-35 yaş aralığında genç kadınlardır. Günlük yaşamında rahatlığı ön planda tutan, hareketli ve sürdürülebilirliğe önem veren, ekonomik seviyesi orta ve orta üst gruplar kapsayacak demografik gruptalardır. Denimin rahatlığının; kişilerin çalışma hayatı veya öğrencilik, medeni halleri gibi unsurlarını kapsayacağı ön görülmüştür Hazırlanan pano Şekil 51’de sunulmuştur.

Şekil 51. Op-Art Denim Hedef Kitle Panosu

(Kaynak: Selda Baycan)

5.1.3. Tekstil ve Malzeme Panosu: Bu tasarım sürecinde dokuma kumaş kullanılmıştır. Kumaşın yumuşaklığı ve inceliği göz önünde bulundurularak tasarımlara hareketlilik kazandırmak amaçlı manipülasyon teknikleri kullanılmıştır. Aynı zamanda uyum için uygun aksesuar araştırması yapılmıştır. Denim kumaşlar üzerine kesik, yıkama, renk blok, boyama gibi işlemlerle kumaşlara ahenk sağlanmaktadır. Hazırlanan pano Şekil 52’te sunulmuştur.

Şekil 52. Tekstil ve Malzeme Panosu

(Kaynak: Selda Baycan)

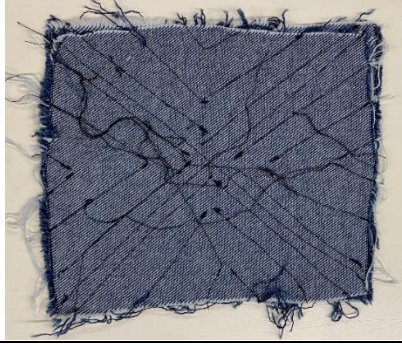

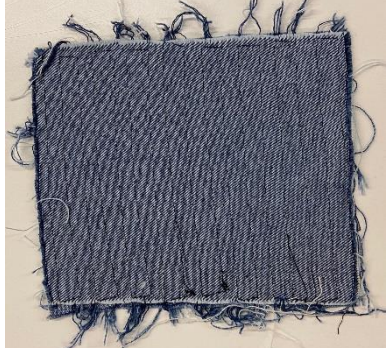

Kumaş/Materyal Denemeleri: Koleksiyona Op Art etkisi verecek yanılısamlar oluşturmak için denim yüzeyi üzerinde farklı denemeler gerçekleştirilmiştir. Bu denemelerde üç farklı teknik üzerinde durulmuştur. Bunlar; kesik, dikiş ve boyama olarak sıralanabilir.

Kumaş kesik denemeleri: Op Art akımında bulunan göz yanılısamlarını oluşturmak için ilk denenen yöntem kumaşa kesikler açmak olmuştur. Bu sebeple farklı renkteki denimlerden yaklaşık 15x15 ölçülerinde parçalar kesilmiştir. Kesilen parçalar üzerinde hareket etkisini oluşturmak için farklı dikişler çalışılmıştır. Sonrasında şekillere göre kesilerek oluşturduğu etki değerlendirilmiştir.

Tablo 6.'da Op Arttaki çizgi etkisi düz dikiş ile denenmiş, dikiş araları kesilerek dikiş uçlarının atması sağlanmıştır. Sonrası çalışmada dikişlerin boyları değiştirilmiş, kısama ve uzama etkileri ile hareket etkisinin kumaşa eklenmesi sağlanmıştır. Üçüncü denemede dikiş şekli farklılaştırılmış ve göze hareket etkisi katacak zig zag şekli denenmiştir. Zig Zagların aralıkları ve boyları değiştirilerek etkisinin arttırılmasına çalışılmıştır. Son

kumaş denemesinde ise ortaya doğru birleşen dalga biçimleri çalışılmış ve kumaşa göz yanılması ile form etkisi kazandırmak amaçlanmıştır.

Tablo 6. Kesik Denemeleri

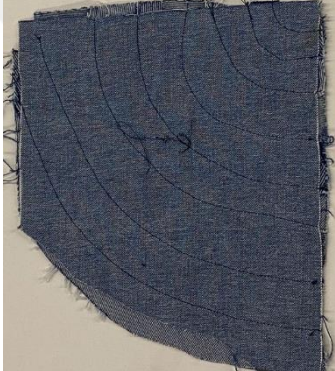

Kesik Denemesi 1	
	
Kesik Denemesi 2	
	
Kesik Denemesi 3	
	
Kesik Denemesi 4	
	

(Kaynak: Selda Baycan)

Kumaş dikiş denemeleri: Çalışılan ikinci teknik yüzey geliştirme yöntemi ise dikim-aplike çalışmasıdır. Bu çalışmalarda farklı biçimler boyutları değiştirilerek kesilip birleştirilmiştir. Gerçekleştirilen denemeler Tablo 7.'de sunulmuştur.

İlk çalışmada hareket etkisini kullanmak ve göze bir devamlılık sağlamak için ok başı şekli kullanılmıştır. Şekillerin boyutları gittikçe büyüyecek şekilde farklı renkteki denimlerden kesilmiş ve yaklaşık 15x15cm boyutlarında bir kumaşa applike olarak dikilmiştir. Hareket etkisine dikkat çekmek için düzenlenmede aşağı ve yukarı yön oluşturacak şekilde parçalar yerleştirilmiştir. İkinci denemede geometrik biçimlerin etkisi incelenmek istenmiştir. Bu sebeple farklı boyut ve renklerde üçgen parçalar denimden kesilmiş ve bir yüzeyde birleştirilmiştir. Üçgenlerin köşeli yapısının hareket etkisi uyandırmak için çok keskin olduğu düşünülmüştür. Üçüncü denemede bu sebeple dairesel biçimler kullanılmış, radyan bir yayılma etkisini oluşturulabildiği gözlenmiştir. Son denemede ise Op Artta sıklıkla kullanılan çizgiler dikiş uygulaması ile nervür şeklinde denime çalışılmıştır. Çok statik olacağı düşünüldüğü için nervür çalışılan parçalar farklı biçimlerde kesilerek tekrar birleştirilmiştir.

Tablo 7. Dikiş Denemeleri

Dikiş Denemesi 1	
	
Dikiş Denemesi 2	
	
Dikiş Denemesi 3	
	
Dikiş Denemesi 4	
	

(Kaynak: Selda Baycan)

Kumaş baskı denemeleri: Denim üzerinde baskı denemeleri için öncelikle dijital baskı düşünülmüş olsa da maliyet ve işçilik düşünülerek bundan vazgeçilmiştir. Bu sebeple çalışmalarda kumaş boyası ve çamaşır suyu tercih edilmiş, boyanan parçaların hem ön hem arka yüzeylerinde oluşturdukları etkiler incelenmiştir. Çalışma denemelerinin her birinde denim renklerinin ve yapılarının da farklılığı düşünülerek çamaşır suyu-su oranı değiştirilmiştir.

Kumaş baskı denemeleri Tablo 8.'de sunulmuştur. İlk denemede radyan çizgi efekti, kesilen üçgen bir mavi denim parçasında denenmiştir. Boyalarla üçgen parçaya tek noktadan genişleyecek şekilde çizgiler boyanmıştır. Boyanmayan kısımlar ise seyreltilmiş çamaşır suyu uygulanmıştır.

Deneme 2'de biçimlerin birbirine olan etkisi deneyimlenmek istenmiştir. Bu sebeple siyah denim parçasından bir kare kesilmiş ve tamamına çamaşır suyu uygulanmıştır. Parçanın beyaza dönmesi sonucunda üzerine farklı radyan çizgiler boyanmıştır.

Üçüncü ve son denemede ise gri bir denim parçasının üzerine iç içe geçmiş kareler çizilmiştir. Karelerin bir kısmına seyreltilmiş çamaşır suyu uygulanmış, bir kısmı boyanmış ve bazı yerler boş bırakılmıştır. Böylece denemeye biçim etkisi ile birlikte renk geçiş etkisi de kazandırılmıştır.

Tablo 8. Baskı Denemeleri

Baskı Denemesi 1	
	
Baskı Denemesi 2	
	
Baskı Denemesi 3	
	

(Kaynak: Selda Baycan)

5.1.4. Koleksiyon Sıralama: Bu çalışmada özgün teknikler ile bir koleksiyon hazırlamıştır. Koleksiyon beş tasarımdan oluşmaktadır. Bu tasarımların belirlenmesi için temaya uygun olarak denim kumaşlar ile artistlik çizimler üzerinden denemeler gerçekleştirilmiştir.

Şekil 53. Koleksiyon Sıralama

(Kaynak: Selda Baycan)

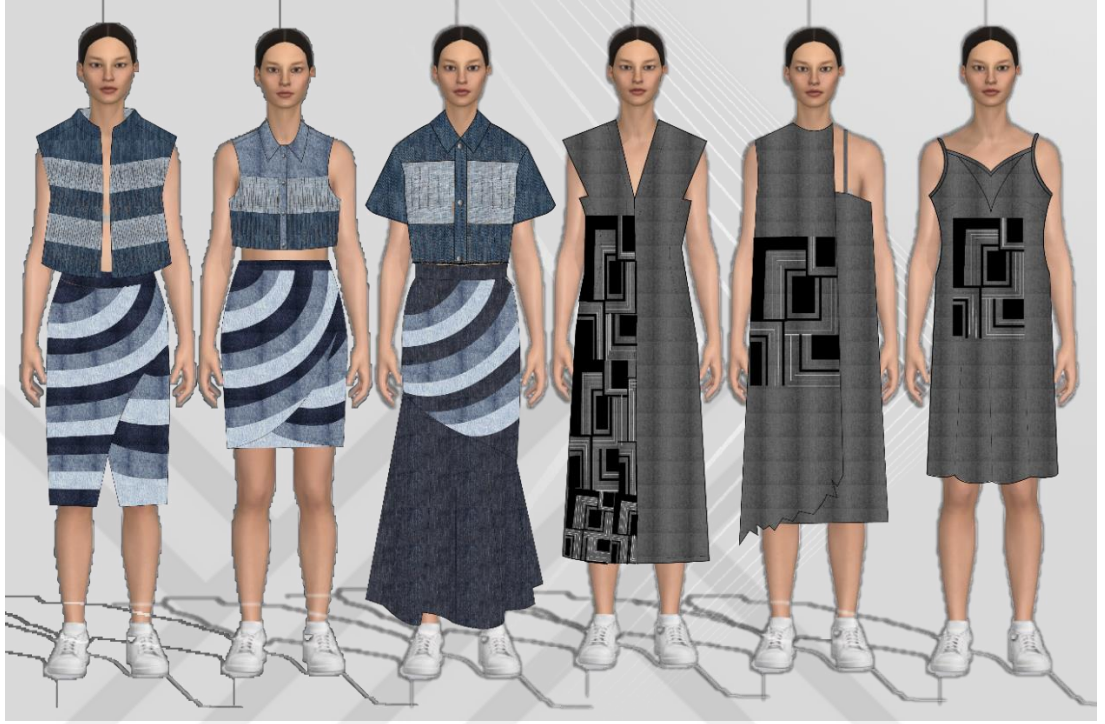
5.1.5. Çeşitlilik Planı: Modellerin teknik özelliklerin bütün şekilde göstermek için çeşitlilik planı hazırlanmıştır.

<p>MILDA</p> <p>STYLE : Blouse COLOR : DARK BLUE, BLUE, LIGHT BLUE FABRIC : Denim SIZE : S PSF : 500,00</p>	<p>HAILEY</p> <p>STYLE : Jacket COLOR : BLUE FABRIC : Denim SIZE : M PSF : 750,00</p>	<p>MARINE</p> <p>STYLE : Vest COLOR : DARK BLUE, PRINTING FABRIC : Denim SIZE : M PSF : 500,00</p>	<p>VENASSA</p> <p>STYLE : Blouse COLOR : DARK BLUE, PRINTING FABRIC : Denim SIZE : S PSF : 400,00</p>	<p>ELLA</p> <p>STYLE : Blouse COLOR : BLACK, GREY FABRIC : Sevan Black, Sevan Grey SIZE : S PSF : 800,00</p>	<p>RHIANNA</p> <p>STYLE : SHIRT COLOR : BLUE, LIGHT BLUE FABRIC : Sevan, Sevan dark blue SIZE : M PSF : 900,00</p>
<p>ANNA</p> <p>STYLE : SHORT COLOR : DARK BLUE, BLUE, LIGHT BLUE FABRIC : Sevan SIZE : S PSF : 300,00</p>	<p>SELANA</p> <p>STYLE : JEAN COLOR : BLUE, LAZER FABRIC : Denim SIZE : 27 PSF : 400,00</p>	<p>LILY</p> <p>STYLE : SHIRT COLOR : DARK BLUE FABRIC : SEASON STE SIZE : 28 PSF : 800,00</p>	<p>FORNIA</p> <p>STYLE : JEAN COLOR : LIGHT BLUE FABRIC : LUCKY SIZE : 28 PSF : 400,00</p>	<p>ROSE</p> <p>STYLE : Blouse COLOR : BLACK, GREY FABRIC : Sevan Black, Sevan Grey SIZE : S PSF : 1.000,000</p>	<p>LENA</p> <p>STYLE : SHIRT COLOR : DARK BLUE, BLUE, LIGHT BLUE FABRIC : Sevan, Denim, Sevan dark blue SIZE : S PSF : 1.000,000</p>

Şekil 54. Çeşitlilik Plan

(Kaynak: Selda Baycan)

5.1.6. Modelden Model Geliştirme: Denim üzerinde gerçekleştirilen denemeler sonrasında, modeller üzerinde farklı varyantlar oluşturulmuş ve denemeler gerçekleştirilmiştir.

Şekil 55. Modelden Model Geliştirme

(Kaynak: Selda Baycan)

5.1.7. Seçilen Modeller

Modelden model geliştirme işlemleri sonrasında koleksiyon modellerine karar verilmiştir. Seçilen modeller Şekil 56'da sunulmuştur. Seçilen modeller detaylı bir şekilde aşağıda anlatılmıştır.

Şekil 56. Koleksiyonun Seçilen Modeller

(Kaynak: Selda Baycan)

Tasarım 1: Seçilen 1. Model Şekil-57’de gösterilmektedir. Büstiyer bele kadar kavisli gelmektedir. Yan kuptardaki denim, kumaş parçaları yukarıya doğru küçük-büyük orantısına dikkat edilerek yerleştirilmiştir. Renk uyumu koyu-mavi-açık ton ile sağlanmaktadır. Kumaşlar %100 nusay, %100 str season %80 selanik blue dark tercih edilmiştir.

Şort modelinde üste ters olarak denim kumaş parçaları aşağıya yerleştirilmiştir. Etek ucu yıpratılmış şekilde planlamıştır. Renk uyumu koyu-mavi-açık ton renk uyum Fermuar lacivert bez dişli antik renk olarak seçilmiştir.

Şekil 57. Kombin Panosu-1

(Kaynak: Selda Baycan)

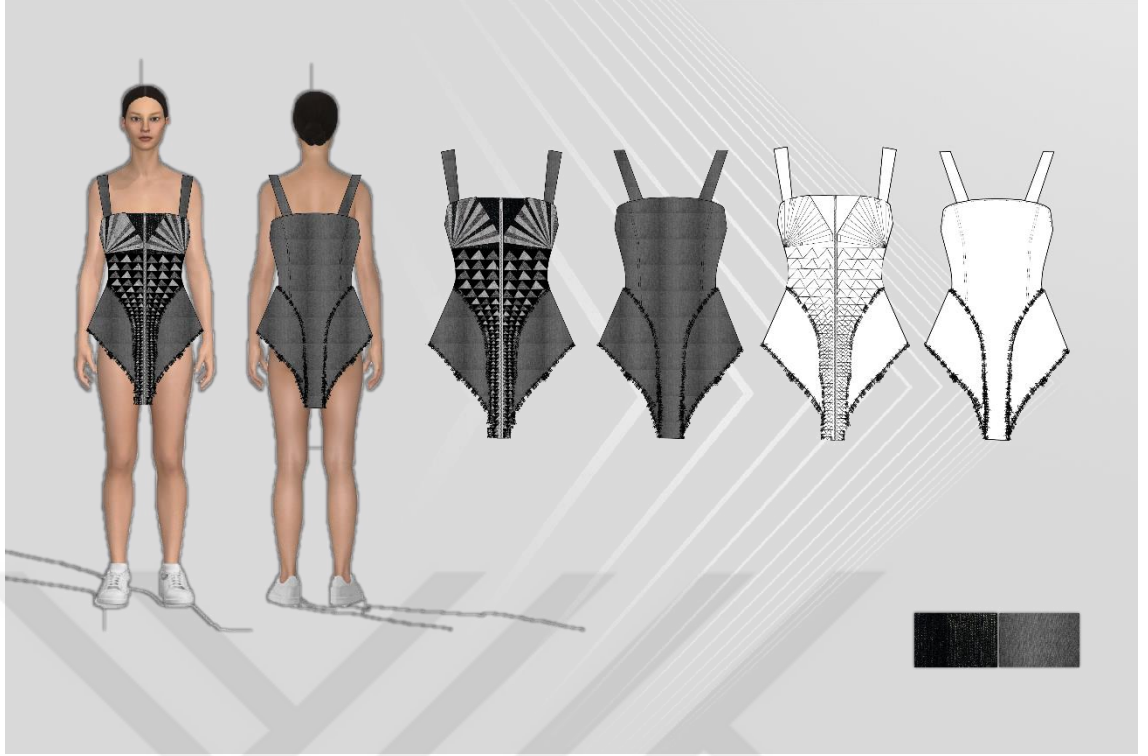
Tasarım 2: Seçilen 2. Model Şekil-58’te gösterilmektedir. Büstiyerin tek yan kupunda baskı desen çalışması planlanmıştır. Model, metal düğme ve kahve ton ilikli ön pat ile açılmaktadır. Kumaş olarak esnek lucky %90 tercih edilmiştir. Pantolonun düz oturumlu olması ve üzerindeki şekillerin lazer kesim ile çalışılması düşünülmüştür. Bu sebeple lazer kesim baskısı Adobe Illustrator programında çalışılmış ve teknik çizime eklenmiştir.

Şekil 58. Kombin Panosu-2

(Kaynak: Selda Baycan)

Tasarım 3: Seçilen 3. Model Şekil-59'da gösterilmektedir. Tulum, küçük-büyük üçgen şeklinde kumaş parçalarının applike dikilmesi ile oluşmaktadır. Parçalarda ayrıca siyah-gri-açık gri renk kullanımı ile hareket etkisi arttırılmıştır. Etek ucunda yıpratılmış görüntü, ön ortadan gümüş dişli fermuar ve grey season %100 kumaş tercih edilmiştir.

Şekil 59. Kombin Panosu-3

(Kaynak: Selda Baycan)

Tasarım 4: Seçilen 4. Model Şekil-60'da gösterilmektedir. Kumaş kesik denemeleri sonucunda üst gömlekte kesik etkisi kullanılmasına karar verilmiştir. Kumaş parçalarında Selanik blue dark ve nusay tercih edilmiştir. Gömlekte yapılan dikişlerin ortasından küçük-orta-büyük kesikler oluşturularak hareket etkisi ve Op Artta sıklıkla kullanılan çizgiler tasarıma kazandırılmıştır. Tasarımın kombinlenmesinde günümüzde moda olan kısa bir Jean şort tercih edilmiştir.

Şekil 60. Kombin Panosu-4

(Kaynak: Selda Baycan)

Tasarım 5: Seçilen 6. Model Şekil-61’de gösterilmektedir. Etek tasarımında yüzey denemeleri sonucu olarak, genişleyen yarım daireler kullanılmıştır. Hareket etkisinin ön plana çıkması için parçalar koyu-orta-açık ton renklere sahip denimlerden kesilmiş ve birleştirilmiştir. Dairesel etkiyi abartmak ve model özelliği kazandırmak için etek ucu volanlı olarak çalışılmıştır. Tasarımın kombinlenmesinde diğer modellere de uyumlu şekilde göbek bölgesini gösterecek crop kesim bir T-shirt kullanılmıştır.

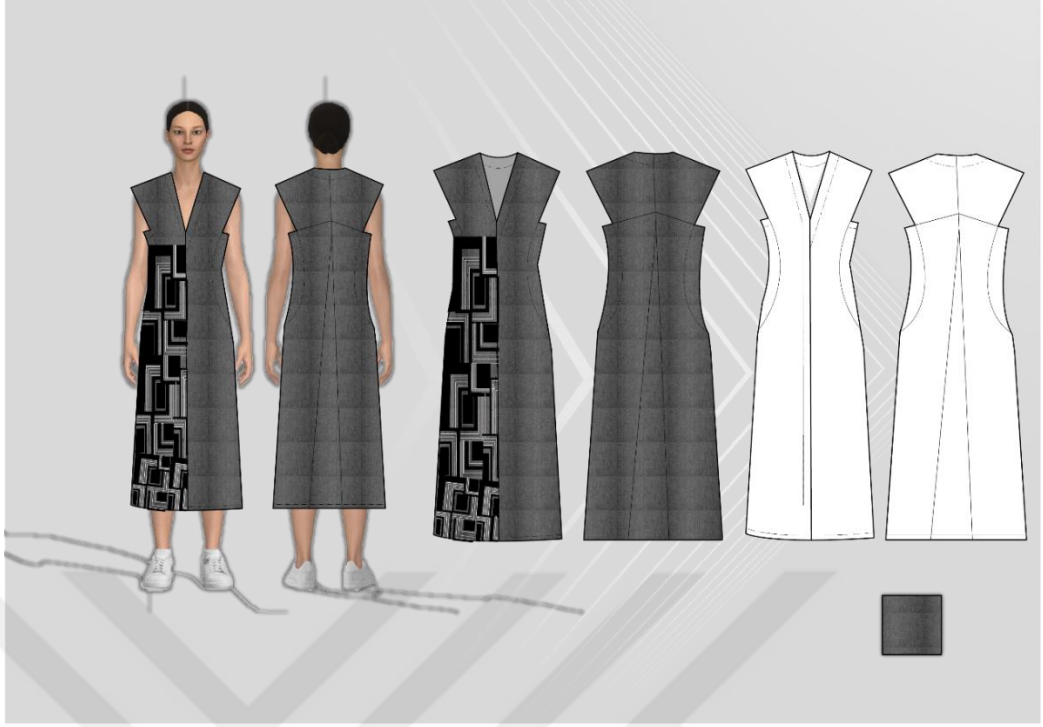

Şekil 61.Kombin Panosu-5

(Kaynak: Selda Baycan)

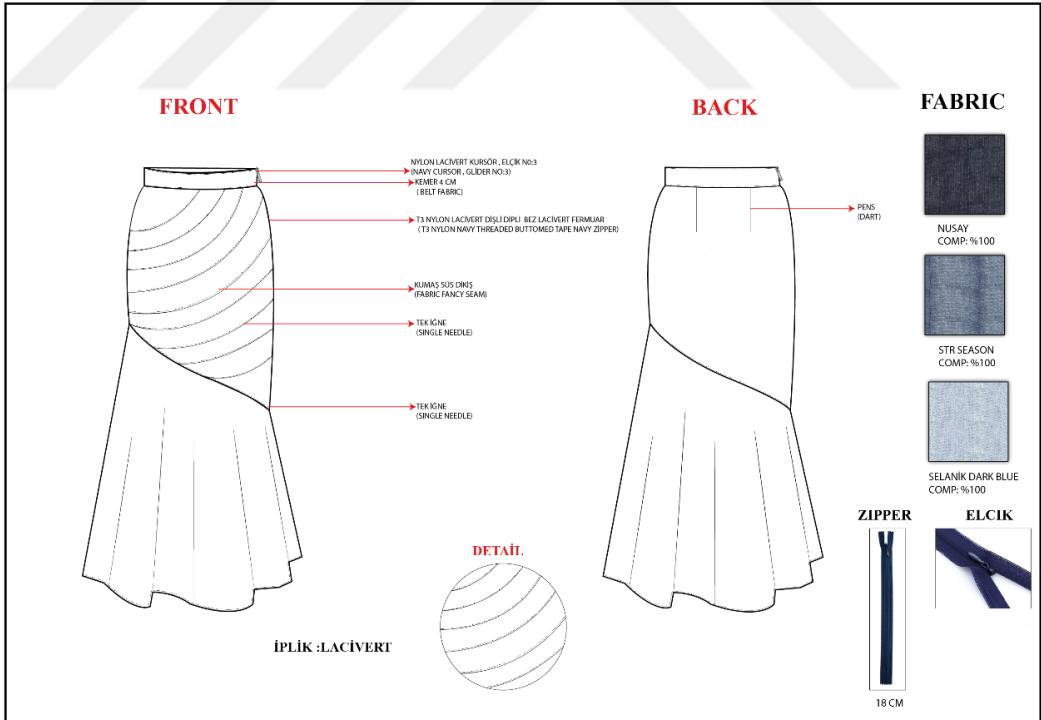
Tasarım 6: Seçilen 6. Model Şekil-62’de gösterilmektedir. Elbise uzun boy, önden dikişli ve etek uçları pervaz ile temizlenmiştir. Kumaş olarak grey season %100 gri ton tercih edilmiştir. Elbisenin sağ tarafında baskı uygulaması planlanmıştır.

Oluşturulan koleksiyondan üretime karar verilen 3 tasarım için, teknik föy hazırlanmış ve (Şekil-63-64-65) sunulmuştur.

Şekil 62. Kombin Panosu-6

(Kaynak: Selda Baycan)

Şekil 63. Teknik Föy-1

(Kaynak: Selda Baycan)

Üretim Süreçleri

Belirlenen 3 tasarım için 3 modelin üretim süreçleri gerçekleştirilmiştir. Üretim basamakları detaylı bir şekilde aşağıda açıklanmaktadır.

5.2.1.Tasarım 1 üretim süreçleri

Kalıp Hazırlama ve Kesim: Elbise kalıbı 28 ölçüleri ile hazırlanmıştır. Temel beden kalıbı çizilmiş ve model uygulanmıştır. Elbise kumaşı grey season seçilerek, çizimi tamamlanan şablon ile kesim işlemi yapılmıştır.

Şekil 66. Model 1 Kalıp Hazırlama ve Kesim İşlemleri

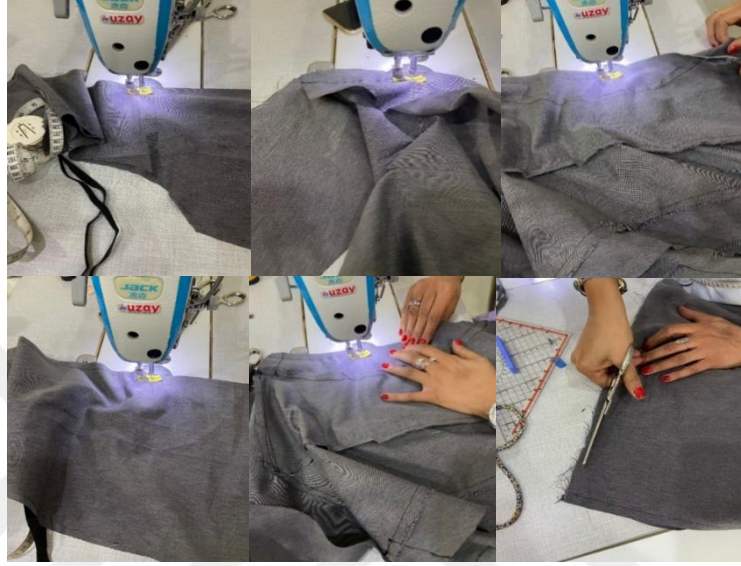
(Kaynak: Selda Baycan)

Şekil 67. Model 1 Kalıbın Kumaşa Uygulanması ve Kumaş Kesim İşlemi

(Kaynak: Selda Baycan)

Dikim İşlemleri: Elbise dikimine ön ortanın dikilmesi ile başlanmıştır. Arka roba ve kuplar dikilerek, yan ve omuz dikişleri ile temel elbise dikimi tamamlanmıştır. Beden dikimi bittikten sonra baskı çalışma için şekiller sabun ile çizilmiş ve dış hatlar siyah kumaş boyası ile boyanmıştır. Çizimlerin iç kısımlarında ise çamaşır suyu, fırça ile uygulanmıştır. Baskı işleminden sonra elbise kurutulmuş ve yıkanmıştır.

Şekil 68. Model 1 Dikim İşlemi

(Kaynak: Selda Baycan)

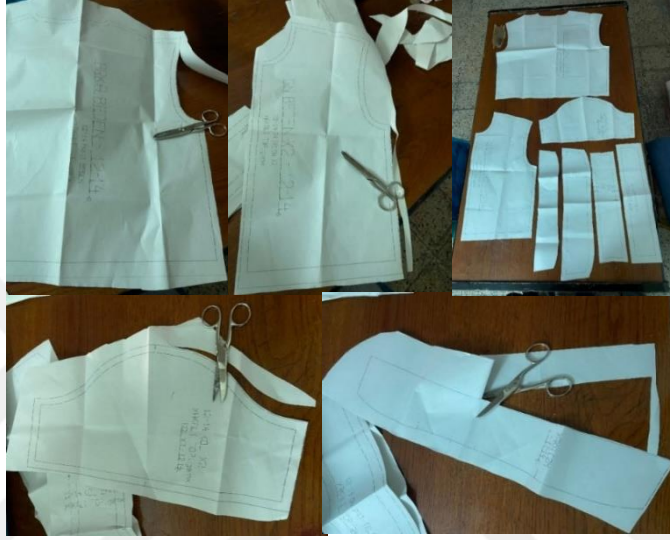

Şekil 69. Model 1 Baskı Çalışma İşlemi

(Kaynak: Selda Baycan)

5.2.2. Tasarım 2 üretim işlemleri

Kalıp Hazırlama ve Kesim: Tasarım 2 için temel gömlek kalıbı hazırlanmıştır. Temel beden kalıbı üzerinde modele uygun değişiklikler gerçekleştirilerek dikiş payı verilmiştir. Hazırlanan kalıplar, seçilen nusay kumaşından kesilmiştir. Tasarım 2 için temel etek kalıbı hazırlanmıştır. Temel beden kalıbı üzerinde modele uygun değişiklikler gerçekleştirilerek dikiş payı verilmiştir. Hazırlanan kalıplar, seçilen nusay kumaşından kesilmiştir.

Şekil 70. Model 2 Kalıp Hazırlama ve Kesim İşlemleri

(Kaynak: Selda Baycan)

Şekil 71. Model 2 Kalıbın Kumaşa Uygulanması ve Kumaş Kesim İşlemi

(Kaynak: Selda Baycan)

Dikim İşlemleri: Gömlek dikim sürecinde ön beden üzerine küçük parça kumaşlar modele uygun applike olarak sanayi tipi dikiş makinası ile dikilmiştir. Ön ve arka beden birleştirilerek dikiş tamamlanmıştır. Applike gerçekleştirilen bu parçalar üzerine belirlenen kesikler çizilmiş ve makas yardımı ile tek katı kesilmiştir. Etek dikim sürecinde ön beden üzerine küçük parça kumaşlar nusay, str season, selanik dark blue kumaşlarından kesilmiş ve modele uygun olarak dikilmiştir. Ön ve arka beden birleştirilerek dikiş tamamlanmıştır.

Şekil 72. Model 2 Dikiş İşlemleri

(Kaynak: Selda Baycan)

Şekil 73. Model 2 Süsleme İşlemi

(Kaynak: Selda Baycan)

Tamamlanmış Modeller

Üretim süreçleri tamamlanan modeller, kombin planlamasına uygun olacak şekilde drapaj mankenlerine giydirilerek fotoğrafları çekilmiştir (Şekil Tasarımlar 74-75-76).

Şekil 74. Bitmiş Ürün Elbise

(Kaynak: Selda Baycan)

Şekil 75. Bitmiş Ürün: Etek ve Crop Bluz

(Kaynak: Selda Baycan)

Şekil 76. Bitmiş Ürün Gömlek ve Şort

(Kaynak: Selda Baycan)

SONUÇ

Sanatta yeni arayışların bir sonucu olarak ortaya çıkan Op Art akımı, iletişim teknolojisinin gelişmesiyle tüm dünyada büyük bir yaygınlığa sahip olmuştur. 1950-1970 yılları arasında birçok etkisini gösteren Op Art, durgunluk döneminden sonra 1990 yılından itibaren modern haliyle moda ve sanat dünyasına tekrar giriş yapmıştır.

Optik sanat yapıtlarının en temel karakteristik özelliğinin izleyici üzerinde özellikle psikolojik etki yaratmasıdır. Akım, hangi sanat dalında olursa olsun izleyicinin katılımını sağlayarak, aynı zamanda izleyiciye görme ve algılama sınırlarında kendisini test etme zemini oluşturmaktadır. Op Art yapıtlarının orijinal eserlerden taklit/benzetme yoluyla çoğaltılıyor olması hangisinin “gerçek sanat” olduğuna dair şüpheler akla getirirse de sonuçta taklit ya da değil yapıtın Op Art akımından olduğunu söyleyecek kadar toplumda bilinirlik oluşturduğu bir gerçekliktir.

Başlangıçta da belirtildiği üzere iki boyutlu bir yüzeyde üç boyutlu algı yaratma çabası olan Op Art’ın etki alanının, günümüz insanının 3 boyutlu tasarıma duyduğu ihtiyaç ve bu ihtiyacı giderme amaçlı teknolojik gelişmeler düşünüldüğünde araştırılması ve deneyimlenmesi önemlidir.

Bu çalışmada moda tasarımcılarının Op Art’tan ilham alarak tasarladıkları tasarımları model özellikleri ile birlikte incelenmiştir. Op Art akımı sanatçıların resimlerinde oluşturdukları desenlerin ağırlıklı siyah-beyaz renklerin kullanıldığı kalın ve ince çizgiler, ekoseler, büyük boyutta balıksırtı ve küçük biçimlerden oluştuğu görülmüştür. Bu desenlerden algısal olarak etkilenen moda tasarımcılarının ise tasarladıkları her tipte giysinin kumaşında bu desenleri kullandıkları gözlenmiştir. Koleksiyonlarında kullanmış oldukları modellerin her birinde renk, ışık, desen ve perspektif oyunları harmanlanan bu desenleri kumaşlarına yansıtmışlardır.

Birçok akademik çalışmada da sanat ve modanın etkileşim içinde olduğu; “Op Art” sanat akımının dikkat çeken etkileyici görselliği ile modacılar ilham verdiği gözlemlenmiştir. Ayrıca çalışmada örneklenen tasarımcıların Op Art’a ait renk zıtlıklarını, çizgileri, geometrik şekilleri, hareketi, derinlik ve yanılsamaları kullandıkları görülmüştür. Tasarımcıların ve markaların, giysilerin bedene oturmasında örme teknolojisi ve Op Art unsurlarını bir araya getirerek bir illüzyon/yanılsama yaratma çabası içinde oldukları sonucuna varılmıştır. Tasarımcıların, Gestalt Algı Kuramına ait “şekil-zemin ilişkisi”,

“süreklielik”, “basitlik”, “devamlılık”, “yakınlık” ve “benzerlik” ilkelerinden faydalandıkları da söylemek mümkündür.

Bu çalışma Op Art tarzının denim giysi tasarımlarına uygulanabilirliği açısından bir örnek niteliğindedir. Moda tasarımcılarının bakış açılarını ve çalışmalarının özgünlüğünü yükseltmeleri için sanat veya diğer alanlardan ilham kaynaklarını araştırmaları ve tasarımlarını yön vermeleri oldukça önemlidir.

Çalışma başka sanat akımlarının denim kumaş ile deneyimlenmesi; Op Art sanat akımının farklı kumaşlarla çalışılması ve erkek, çocuk ve büyük beden gibi farklı hedef kitleleri kapsayacak şekilde geliştirilebilir. Çalışma sürecine dijital baskı, lazer kesim ve çağın getirisi 3 boyutlu yazıcılar ile daha ileriye taşınabilir. Denim kumaşının kullanım genişliği ve doğal yapısı ile sürdürülebilirliğe ait şekilde tasarımlar oluşturularak konuya dikkat çekilebilir.

KAYNAKLAR

- Archer, M. (1993). *Art since. 1960*, New York: Thames and Hudson.
- Arnheim, R. (2012). *Görsel düşünme*. (Çev.: R. Ögdül). İstanbul: Metis Yayınları.
- Artland, Magazine. (1976). Erişim adresi: <https://magazine.artland.com/art-movement-op-art/> Erişim tarihi: 01.10.2022
- Aydın, A. (2001). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Azer, B. (2022). *Piet mondrian: Hayatı, eserleri ve bilinmeyenleri*. Erişim adresi: <https://www.oggusto.com/sanat/sanatici/piet-mondrian-hayati-eserleri-ve-bilinmeyenleri> Erişim tarihi: 02.02.2023
- Architecture art desings. Erişim adresi: <https://www.vice.com/en/article/qkzqy3/featured-works-from-the-gallery-week-32> Erişim tarihi: 01.06.2023
- An Other Magazine. Erişim adresi: <https://www.anothermag.com/fashion-beauty/10516/ten-times-op-art-crossed-over-into-21st-century-fashion> Erişim tarihi: 28.03.2023
- Begiç, H. N. Öz, C. ve Kaya, R. (2018). Sınıfsız bir giysi olarak denim, H. Nurgül Begiç. *Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür Sanat Mimarlık Dergisi*, 1(1), 16-24.
- Bekar, A. ve Karakulak, Ç. (2016). Yiyecek ve içecek stilistiği ve fotoğrafçılığı. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (53), 104-113.
- Beyoğlu, A. (2015). Sanat eğitiminde algı, görsel algı ve yanılsama: Victor Vasarely'nin çalışmaları üzerine bir inceleme, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 333-348.
- Çakmak, B. (2022). Dijital tasarımda kullanıcı deneyimi sunan psikedelik yaklaşımlar, *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 12(1), 203-216.
- Elkington, J. (2004). *The triple bottom line, Does it all add up* (Ed.: J. Richardson and A. Henriques). London: Routledge Publisher.
- Fiksel, J.R. (2009). *Design for environment*, Second Edition: A Guide To Sustainable Product Development. McGraw-Hill Education, 432.
- Fire, R. A. (1964). Erişim adresi: <https://arthur.io/art/richard-anuszkiewicz/sounding-of-the-bell> Erişim tarihi: 10.05.2023
- Fischer, E. (2010). *Sanatın gerekliliği*. (Çev.: C. Çapan), İstanbul: Payel Yayınları.
- Fogg, M. (2019). *Modanın tüm öyküsü*. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Freud, S. (1999). *Sanat ve edebiyat*. (Çev.: Dr. E. Kapkın ve A. Tekşen Kapkın), Payel Yayınları.
- Freud, S. (2010). *Psikanaliz üzerine*. (Çev.: A.A. Öneş). İstanbul: Payel Yayınları.
- Genç, A. S. (1990). *Görsel algılama sanatta yaratıcı süreç*. İzmir: Sergi Yayınevi.
- Germaner, S. (1996). *1960 Sonrasında sanat*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.

- Gezicioglu, F. Y. ve Uslu, Ö. (2019). *Op-art sanat akımının giysi modasına etkisi*, Tarsus Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, *İdil Dergisi*, Kasım 2019(63), 1549-1561.
- Gombrich, E. H. (1992). *Sanat ve yanılısama*. (Çev.: A. Cemal), İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Gombrich, E. H. (1992). *Sanatın öyküsü*. (Çev.: B. Cömert), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Harpersbazaar. Erişim adresi: <https://www.harpersbazaar.com/fashion/designers/a43590566/mary-quant-has-died/> Erişim tarihi: 10.05.2023
- Hodge, S. (2014). *Sanatın kısa öyküsü*. İstanbul: Hep Kitap TEAS Yayınevi.
- Houston, J. (2018). *Optic nerve perceptual art of 1960s*, Çin: Merrell Publishers Ltd.
- Utzon, J. Google Arts & Culture. Erişim adresi: <https://artsandculture.google.com/story/qwURgq49by2PKA> Erişim tarihi: 08.07.2023
- Karaçalı, B. (2008). *1960 Sonrası Avrupa kadın giyiminde op-art etkileri*, (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey), (1-24).
- Keser, N. (2007). *Sanat sözlüğü*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Klee, P. (2013). *Modern sanat üzerine*. (Çev.: K. Çaydamlı). İstanbul: Altıkkırkbeş Yayınları.
- Koç, E. ve Ayyıldız, Ç. (2005). Denim kumaş üretim esasları dünya ve Türkiye'deki ticaret durumu, *Tekstil ve Mühendis*, 12(59-60): 35-42.
- Kodaman, S. S. L. Yves saint laurent giysi tasarımlarında piet mondrian etkisi, *Akdeniz Sanat*, 4(7).
- Lee PM, (2001). "Bridget Riley'nin göz/beden sorunu" *Ekim* 98 (27-46).
- Lynton, N. (1993). *Modern sanatın öyküsü*. (Çev.: C. Çapan). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Lynton, Norbert (2004). *Modern sanatın öyküsü*. (Çev.: C. Çapan ve S. Öziş). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Mete, F. (2001). Doğrudan vücut ölçülerine dayalı, vücuda tam oturan yeni bir bayan üst beden temel kalıp hazırlama tekniğinin geliştirilmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Fen ve Mühendislik Dergisi*.
- Norbert, L. (1982). *Modern sanatın öyküsü*. (Çev.: C. Çapan). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Özol, A. (2012). *Sanat eğitimi ve tasarımda temel değerler*. İstanbul: Pastel Yayıncılık.
- Peker, E. (1975). Görsel sanatlarda hareket ve op sanat-II, *Ankara Sanat*, 48(111-112), 23.
- Periyasamy, A.P. Duraisamy, G. (2018). *Carbon footprint on denim manufacturing*, pp. 1-18. In *handbook of ecomaterials*, (Eds. L. M. T. Martínez, O. V. Kharissova, B. I. Kharisov), Springer International Publishing.
- Pischel, G. (1978). *Sanat tarihi ansiklopedisi*. (Çev.: H. Kuruyazıcı). İstanbul: Görsel Yayın Ansiklopedik Neşriyat.
- Polat, G. (2020). Moda endüstrisinde trend tahminlerine yön veren olaylar, *Journal of International Social Research*, 13(73).
- Ponty, M. (2010). *Algılanan dünya*. (Çev. Ö. Aygün), İstanbul: Metis Yayınları.

- Ponty, M. (2012). *Göz ve tin*. (Çev.: A. Önsöz). İstanbul: Metis Yayınları.
- Rahman, O., Fung, B.C., Chen, Z., Chang, W.-L., and Gao, X. (2010). A study of apparel consumer behaviour in china and taiwan, *International Journal of Fashion Design, Technology and Education*, 13(3), 1-12.
- Rei Kawakubo/Comme des Garçons: Art of the In-Between-Google Arts & Culture. Google Arts & Culture. Erişim adresi: <https://artsandculture.google.com/story/rei-kawakubo-comme-des-gar%C3%A7ons-art-of-the-in-between/cwVRRcFf8h7zKA>. Erişim tarihi: 08.07.2023
- Reinecke, J., Manning, S. and Von Hagen, O. (2011). The emergence of a standards market: Multiplicity of sustainability standards in the global coffee industry, *Sage Journals*, (33), 5-6.
- Resim T. ve Sibel A. (1993). *Oluşum süreci içinde op-art*. (196), İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Rona, Z. (1997). *Eczacıbaşı sanat ansiklopedisi*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkez Yayınları.
- Rose, P. Beeby, J. & Parker, D. (1995). Academic rigour in the lived experience of researchers using phenomenological methods in nursing. *Journal of Advanced Nursing*. 21(6), 1123-1129. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.1995.21061123.x> Erişim tarihi: 08.07.2023
- Salazar, J. B. (2012). "Fashioning the historical body: The political economy of denim". *social semiotics*. 20 (3), 293–308. Doi:10.1080/10350331003722851, ISSN 1035-0330, *S2CID* 144304564.
- Sarıç, K. Ö. (2011). *Optik yanılısama ve seramik sanatında kullanımı-uygulamaları*. Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir.
- Sefer, O. (2009). Çevre dostu organik denim terbiyesinin klasik denim terbiyesiyle karşılaştırılması, *Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Yüksek lisans tezi, İzmir.
- Seyrek Kurban N. ve Babaarslan, O. (2019). Süper streç denim kumaşların özelliklerine dair literatür incelemesi, *Tekstil ve Mühendis*, 26(113), 104-115.
- Sougata B. and Trisha B. (2019). An analytical study on the men's denim wear market in india–identification of the key factors influencing the consumer buying behavior in the economy segment, *Amity Journal Of Marketing*, Amity Universty, Admaa, 4(1), 46-63.
- St. Clair, K. (2018). *The golden thread: how fabric changed history*, John Murray Press, London, 177, ISBN 978-1-4736-5903-2, OCLC 1057250632.
- Tavşan, F. ve Sönmez, E. (2018). Mekân ve moda ilişkisi: Bir workshop deneyimi, *Art-e Sanat Dergisi*. 11(21), 157-170.
- Taylor, N. (2000). *Laser: The inventor, the nobel laureate, And The Thirty-Year Patent War*, Simon and Schuster, ISBN 978-0684835150.
- Teker, M. S. (2016). *Rezerve boyama tekniği ile indigo, kök boya, kekik posasının giysi koleksiyonunda kullanılması*, Akdeniz Üniversitesi.

Tekstil Bilgi, Erişim adresi: <https://tekstilbilgi.net/denim-kumas-ozellikleri.html> Erişim tarihi: 20.04.2023

Tokel, D. (2021). Dünya pamuk tarımı ve ekonomiye katkısı, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(2), 1022-1037.

Tuğal, S. (2011). *Oluşum süreci içerisinde op art*. İstanbul: Hayalperest Yayınları.

Tuğal, S. (2018). *Oluşum süreci içerisinde dijital sanat*. İstanbul: Hayalperest Yayınları.

Tunalı, İ. (2013). *Felsefenin ışığında modern resim*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Uğur, E. (2019). Op art akımının görsel algı ve grafik tasarım kavramları açısından tanımlanması, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (17), 231-258.

Upadhyay, D. and Ambavale, R. (2013). "A Research study on preference with reference to denim jeans in female segment in ahmedabad city", *International Journal Of Management and Social Sciences*, 2(4), 153-159.

Usluca, Ö. (2011). Giyim modası ve güncel sanat ilişkisi üzerine bir değerlendirme-pop art, *Akdeniz Sanat*, 4(7).

Ünal, C. (2018). *Denim pantolon üretiminde ölçü değişimlerinin incelenmesi*, Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ.

Wands, B. (2006). *Dijital çağın sanatı*. (Çev.: O. Akınhay). İstanbul: Akbank Kültür Sanat Yayınları.

Winston, A. SelgasCano unveils first images of colourful 2015 serpentine pavilion design. *Dezeen*. <https://www.dezeen.com/2015/03/25/selgascano-2015-serpentine-pavilion-design-london/>. Published February 11, 2022.

Yeung, K. W. Li, Y. and Yao, L. (2003). *The china and hong kong denim industry*, 11, Elsevier.

Yılmaz, N. Ç. (2019). 21. Yüzyıl sokaklarında optik yansımalar, *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(32), 35-51.